
การศึกษาทางไกล กับการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอาน
สัมภาษณ์โดย ไพฑูรย์ สีนลารัตน์

ไพฑูรย์ : ประเด็นแรกอยากขอความกรุณาอาจารย์ ได้พูดถึงเรื่องของการศึกษาทางไกลหรือ Distance Learning ก่อนว่ามีหลักสำคัญอย่างไร

วิจิตร : การศึกษาทางไกลยึดหลักการศึกษาลดชีวิตในแง่ที่ว่าการศึกษาเป็นเสมือนปัจจัยที่ 5 ของการดำรงชีพ นอกเหนือจากปัจจัย 4 ที่เราเคยรู้จักกัน คนตั้งแต่เกิดจนตายต้องอาศัยปัจจัยการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญของการปรับปรุงคุณภาพของชีวิตให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้ การศึกษาจึงไม่ได้ผูกพันอยู่กับช่วงอายุของคนหมายความว่าคนทุก ๆ วัย ทุก ๆ ช่วงอายุต้องการโอกาสทางการศึกษา และควรจะได้รับปัจจัยการศึกษาตามความต้องการของแต่ละคน ถ้าเชื่ออย่างนี้ก็ต้องดูว่าระบบและวิธีการจัดการศึกษาตอบสนองหลักการนี้หรือไม่ เราจะพบว่าตอบสนองแต่ไม่กว้างขวางและไม่ทั่วถึง การศึกษาในระบบโรงเรียนก็มักจะผูกอยู่กับวัยของคน และมักจะเหมาะกับคนที่เรียนเป็นอาชีพ แต่คนส่วนใหญ่ในสังคมไม่อาจเรียนเป็นอาชีพได้ เพราะจะต้องประกอบอาชีพ การศึกษาในระบบก็จะตอบสนองได้มากสำหรับคนที่อยู่ในวัยเรียน คนที่เลยวัยเรียน โดยเฉพาะผู้ที่การประกอบอาชีพการงาน มีโอกาสจำกัดมากทั้งนี้เพราะการศึกษาในระบบโรงเรียนไม่ช่วยให้รับโอกาสได้เต็มที่ เพราะไม่สามารถจะละทิ้งหน้าที่การงานมาได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ต้องมาคิดกันว่าถ้าเราเชื่อในหลักการศึกษาลดชีวิต เชื่อว่าการศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่เราเรียกว่าปัจจัยที่ 5 ในการดำรงชีวิต จะจัดอย่างไรจึงจะทำให้คนทุกเพศทุกวัย ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนสามารถจะรับโอกาสได้อย่างกว้างขวางทั่วถึง และเกิดความเสมอภาค ก็พบว่าระบบการศึกษาทางไกลซึ่งเป็นระบบที่ผู้เรียนผู้สอนอยู่ไกลกัน แต่สามารถจะเกิดการเรียนรู้ขึ้นได้โดยอาศัยสื่อการสอนที่เป็นผลจากการประยุกต์วิทยาการก้าวหน้า หรือเทคโนโลยีในสมัยปัจจุบันจะเป็นทางเลือกที่เพิ่มขึ้น ที่จะช่วยให้การศึกษาแพร่กระจายไปถึงผู้ปรารถนาจะรับโอกาสอย่างกว้างขวางทั่วถึงทุกท้องถิ่น ที่กล่าวมานี้เป็นหลักการสำคัญของการศึกษาทางไกล

ไพฑูริย์ : เมื่อเป็นอย่างนี้แล้วอาจารย์มีแรงบันดาลใจอย่างไร หรือมีความมุ่งหวังอย่างไรจึงคิดและดำเนินการจัดตั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชขึ้น

วิจิตร : มันเป็นเรื่องของความเชื่อเป็นประเด็นสำคัญ คือผมเองมีความเชื่อมาโดยตลอดว่า การศึกษาเป็นเรื่องสำคัญ เมื่อมีความสำคัญดังที่กล่าวมานี้ก็เชื่อว่าทุกคนควรได้รับโอกาสทางการศึกษาให้มากที่สุดเท่าที่ตัวเองจะรับได้และเท่าที่สังคมจะจัดให้ได้ ในเมื่อเชื่ออย่างนี้แล้วในฐานะที่พื้นของผมเป็นเด็กในชนบทที่จะได้โอกาสทางการศึกษานั้นยากมาตั้งแต่ชั้นประถม เพราะว่าผมเองอยู่ห่างจากโรงเรียนถึง 4 กิโลเมตรกว่า วันหนึ่งต้องเดินไปกลับเกือบ 10 กิโลเมตรกว่าจะได้เรียน ในบ้านเมืองเราโอกาสทางการศึกษายังสูงขึ้นไปยิ่งจำกัด ทำให้มีความรู้สึกที่ว่าถ้าสภาพเป็นอย่างนี้ การพัฒนาประเทศโดยไม่มุ่งไปพัฒนาบุคคลที่จะเป็นจักรกลสำคัญของสังคมให้กว้างขวางทั่วถึงเต็มทีคงจะบรรลุเป้าหมายได้ยาก ก็เลยเกิดแรงบันดาลใจว่าในฐานะที่เข้ามาสู่อาชีพครูโดยการเลือกเข้าสู่อาชีพนี้ ในทุกวิถีทางที่จะทำได้ก็น่าจะทำให้บรรลุความเชื่อของตนเอง และทำให้ได้ประโยชน์แก่ประชาชนให้กว้างขวางที่สุด ด้วยการมองสภาพของสังคมไทยว่ายังไม่มีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา เมื่ออุดมคติของผมเองอยากจะเห็นความเสมอภาคก็เลยพยายามเฝ้าวางวิธีการจัดการศึกษาที่จะทำได้ตามอุดมคติที่ผมมี วิธีใดที่จะได้ใกล้เคียงอุดมคติมากที่สุด เมื่อได้ศึกษาและแสวงหาแล้วเห็นว่าวิธีที่กำลังทำอยู่เรียกว่า “การศึกษาทางไกล” ดูจะเป็นทางเลือกและทางออกไปสู่อุดมคติและไปสู่การแก้ปัญหาในเรื่องความเสมอภาคเรื่องการกระจายโอกาสและการขยายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนได้สอดคล้องกับหลักการศึกษาดลอดชีวิต

ไพฑูริย์ : อาจารย์คิดว่าระบบนี้น่าจะดี น่าจะเหมาะสมในภาคปฏิบัติ

วิจิตร : ใช่ครับ และโดยเฉพาะสำหรับสังคมไทย

ไพฑูริย์ : การสร้างสถาบันซึ่งทั้งใหม่และคนก็ไม่ค่อยมั่นใจ ในขณะที่เดียวกันก็รู้สึกว่าจะประสบความสำเร็จได้ยาก การสร้างงานอย่างนี้ถือว่าเป็นงานสร้างสรรค์ เป็นนวัตกรรม (Innovation) ที่สำคัญ ซึ่งยากที่จะสร้างได้ถึงขนาดนี้ ก็อยากเรียนถามอาจารย์ว่า อาจารย์ได้มีแนวทางในการทำงานอย่างไรที่จะสร้างสิ่งนี้ขึ้นมา เท่าที่ทราบมาบ้างอาจารย์ทำเป็นขั้นตอน ดูความต้องการให้ชัดเจน มีการดำเนินงานที่เป็นแผนงาน อยากให้อาจารย์กรุณาเล่าประสบการณ์ของงานที่สร้างสรรค์เช่นนี้เป็นข้อคิดแก่คนรุ่นหลัง

วิจิตร : การที่เราคิดทำอะไรซึ่งเป็นของใหม่ ด้วยวิธีการใหม่ แล้วก็เป็นที่คนส่วนใหญ่ยังไม่คุ้นเคย เรื่องที่สำคัญที่สุดก็คือ ผู้คิดผู้ทำจะต้องเข้าใจแจ่มแจ้งในเรื่องที่คิดที่ทำเสียก่อนคนอื่น เพื่อว่าเมื่อจำเป็นจะต้องขอความสนับสนุนและสร้างความเข้าใจกับผู้มีอำนาจตัดสินใจ และจะสนับสนุนกิจการ จะได้สร้างความเชื่อมั่น ความเชื่อถือได้ เพราะฉะนั้นขั้นแรกที่สุดที่เสียเวลามากก็คือการวิเคราะห์ วิจัย ในความคิดความเชื่อที่ตัวเองมีให้ชัดเจนว่า เรื่องของหลักการของระบบนี้ วิธีการของระบบนี้การประยุกต์มาใช้ในสังคมไทย เราแน่ใจและเข้าใจดีแล้วแค่ไหน ในส่วนนี้ผมใช้เวลาเยอะ เพราะผมสนใจเรื่องนี้ตั้งแต่ปี 2510 ซึ่งเป็นปีที่ผมเดินทางกลับจากการ

ศึกษาในสหรัฐอเมริกาแล้วก็ได้มีโอกาสไปดูงานที่ประเทศอังกฤษ ซึ่งตอนนั้นเขาเพิ่งเริ่มคิดตั้งมหาวิทยาลัยเปิดยังไม่มื่ออะไรเลย ได้ไปคุยกับบุคลากรที่เป็นผู้นำในการริเริ่ม คือ เลขาธิการคนแรกของเขา ก็มีความรู้สึกว่าเป็นแนวคิดและวิธีการที่น่าสนใจมาก ผมก็ศึกษาเรื่องนี้อย่างจริงจัง เจียบ ๆ มาโดยตลอด ก็พบว่าระบบการสอนทางไกลตามแนวคิดที่ผมเคยรู้มาบ้างแล้ว ตอนที่เรียนหนังสืออยู่สหรัฐ ไปเห็นตัวอย่างที่เริ่มทำที่อังกฤษน่าจะประยุกต์กับประเทศไทยได้เป็นที่แน่นอน ผมก็มีความชัดเจนในเรื่องนี้เป็นการส่วนตัวมาตลอด เมื่อชัดเจนแล้ว ชั้นที่ 2 ก็คิดว่าวิธีที่จะทำให้ได้รับการยอมรับจะอย่างไร เพราะงานนี้เป็นงานใหญ่ ทำคนเดียวทำไม่ได้ ในขั้นนี้ก็ได้อาศัยวิธีที่พยายามเผยแพร่ความคิดในทุกโอกาสที่จะทำได้กับกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่คิดว่าจะมีส่วนเกื้อหนุนให้แนวความคิดนี้ได้รับการพิจารณา ก็เผชิญที่ว่าในช่วงซึ่งแนวความคิดนี้อยู่ระหว่างการเผยแพร่กันอยู่ ก็เกิดมีมหาวิทยาลัยรามคำแหงในปี พ.ศ. 2514 เมื่อเกิดมหาวิทยาลัยรามคำแหงก็มีการพูดกันมากว่าถ้าจะเปิดแบบตลาดวิชาในรูปแบบที่เคยเปิดที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็มีทั้งผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ตอนนั้นก็ไปอีกช่วงหนึ่ง ซึ่งผมเองก็มีความคิดเห็นออกไปสู่สาธารณะว่าถ้าจะเปิดกันแล้วไม่น่าจะเปิดแบบตลาดวิชา น่าจะเปิดเป็นแบบการสอนทางไกล ตอนนั้นยังไม่ได้ใช้คำว่า "การสอนทางไกล" ใช้คำว่าน่าจะเปิดเป็นแบบเปิดจริง ๆ ที่เรียกว่า "มหาวิทยาลัยเปิด" ก็เลยทำให้เกิดแนวความคิดกว้างขวางกันขึ้นในหมู่นักการศึกษาและหมู่ผู้ที่จะตัดสินใจในเรื่องการศึกษา ว่าการเปิดจริง ๆ ไม่ใช่เปิดแบบตลาดวิชา แต่เปิดอีกแบบหนึ่งที่มีรู้จักกันตอนหลังนี้ว่าเป็นการเปิดแบบการศึกษาทางไกล เมื่อมีการทำแผนพัฒนาการศึกษาแต่ละช่วง ตั้งแต่แผน 2-3-4-5 ประกอบกับเรื่องปฏิรูปการศึกษาที่ผมเองก็ได้รับโอกาสเข้าไปร่วมในงานปฏิรูปด้วยผู้หนึ่งโดยทำหน้าที่เป็นประธานอนุกรรมการปฏิรูปอุดมศึกษาก็ได้มีการทบทวนเรื่องนี้ได้มีการยอมรับแนวความคิดเรื่องมหาวิทยาลัยเปิดแบบการสอนทางไกล เป็นข้อเสนอข้อหนึ่งในข้อเสนอของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาถือได้ว่าเป็นจุดแรกที่เป็นที่ยอมรับว่าประเทศไทยควรจะมิมหาวิทยาลัยเปิดที่แท้จริงที่ใช้ระบบการศึกษาทางไกล เมื่อเสนอเข้าเป็นส่วนของการปฏิรูปการศึกษาแล้ว ความพยายามขั้นต่อไปก็คือว่าทำอย่างไรจึงจะให้มันเป็นนโยบายรัฐบาล เพราะเพียงแต่เป็นข้อเสนอที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติทำรายงานเสนอให้คณะรัฐมนตรีรับหลักการยังไม่มีน้ำหนักพอ จะต้องทำให้เป็นนโยบายรัฐบาล ก็เป็นโชคดีที่ว่าในช่วงหลังจากการปฏิรูปการศึกษา เกิดแนวความคิดหลายแนว เช่น การปรับปรุงแผนการศึกษาแห่งชาติ การคิดถึงเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษามากขึ้น การมองไปข้างหน้า ปริมาณของนักศึกษาที่จะเพิ่มขึ้น ความคิดเรื่องการขยายการศึกษาระดับอุดมศึกษา ก็ทำให้ข้อเสนอเกี่ยวกับเรื่องมหาวิทยาลัยเปิดได้รับความสนใจระดับสูงอย่างกว้างขวางขึ้น การจะทำให้มันเป็นนโยบายรัฐบาล ในช่วงนั้นก็เอื้อเพราะเราเปลี่ยนรัฐบาลกันบ่อย เรียกว่าเปลี่ยนกันทุกปี พอรัฐบาลใหม่เข้ามาจะต้องแถลงนโยบาย ผมได้ทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ของทบวงมหาวิทยาลัยคนหนึ่งในฐานะรองปลัดทบวงฯ จึงได้มีโอกาสเสนอต่อรัฐมนตรีว่าการทบวงฯ ที่เข้ามาสู่ตำแหน่งถึงแนวความคิดนี้ รัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นรัฐบาลแรกที่เอาเรื่องมหาวิทยาลัยเปิดไปเป็นนโยบายข้อหนึ่งในการแถลงนโยบายของรัฐบาล รัฐมนตรีว่าการทบวงฯ ตอนนั้นคือ พลโท ชาญ อังสุโชติ แต่ว่าพลโท ชาญ อยู่ไม่นานก็เปลี่ยนเป็น ดร. นิพนธ์ ศศิธร สำหรับ ดร. นิพนธ์ ศศิธร นั้นนอกจากจะยืนยันนโยบายนี้แล้วยังได้ให้มี

การเริ่มต้นโดยการตั้งคณะกรรมการพิจารณาความเป็นไปได้และให้เริ่มจัดทำโครงการ เมื่อเปลี่ยนเป็นรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร รัฐมนตรีวิมลศิริ ชำนาญเวช ได้ดำเนินการต่อถึงขั้นที่ผ่านร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิดไปให้คณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจ กำลังจะเข้าสภานิติบัญญัติ เปลี่ยนมาสู่รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ จึงได้พิจารณาต่อ ออกกฎหมายในสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ในปี พ.ศ. 2521 ผมเองได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานคณะกรรมการจัดทำโครงการต่อเนื่องกันถึง 4 ปี ในช่วง 3-4 รัฐบาล แสดงว่าในขั้นนี้เป็นขั้นที่แนวความคิดกลายเป็นข้อเสนอที่มีสถาบันมารองรับคือคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในฐานะเป็นเจ้าของเรื่องปฏิรูปการศึกษา แล้วก็ทำให้เป็นถึงขั้นนโยบายที่มีหน่วยงานรับผิดชอบระดับกระทรวง คือ นโยบายรัฐบาลที่มีทบวงมหาวิทยาลัยเป็นผู้รับผิดชอบ ขั้นนี้ก็ขึ้นขั้นตอนของการเผยแพร่ความคิดสร้างความเข้าใจ และพยายามทำให้ขึ้นมาเป็นข้อเสนอและนโยบาย แล้วถ่ายทอดมาเป็นโครงการ

ในขั้นนี้ยังเป็นมหาวิทยาลัยในกระดาษอยู่ ขั้นที่สำคัญก็คือทำอะไรถึงจะทำให้มหาวิทยาลัยในกระดาษกลายเป็นมหาวิทยาลัยในการกระทำ เรื่องสำคัญที่สุด คือ เรื่อง “คน” เพราะสิ่งที่วางแผนกันมาในคณะกรรมการจัดทำโครงการ ได้วางหมดทุกด้านพร้อมที่จะนำมาปฏิบัติ คือ วางรูปแบบ วางโครงสร้าง ตรวจสอบความต้องการ ตรวจสอบสาขาวิชาที่ควรจะทำ เปิด ในขั้นนี้คณะกรรมการจัดทำโครงการได้ทำไว้ทั้งหมดเป็นฐานเพียงพอที่จะสานต่อไปสู่การปฏิบัติ ขั้นที่เกี่ยวกับ “คน” เป็นขั้นที่ผมถือว่าเป็น “กุญแจ” มหาวิทยาลัยนี้จะสำเร็จหรือไม่สำเร็จอยู่ตรงจุดนี้ ทำอย่างไรจึงจะทำให้บุคลากรรุ่นบุกเบิกที่จะเป็นบุคลากรหลักเข้ามาแล้วสานต่อแนวความคิดตามโครงการที่รัฐบาลอนุมัติตรงกับอุดมคติของการศึกษาระบบนี้ เรื่องนี้สำคัญมาก เพราะคนที่เข้ามาทำนั้นหรือทั้งร้อยเป็นคนที่ไม่คุ้นเคยกับระบบนี้ มีประสบการณ์และความคุ้นเคยกับระบบปิด เพราะฉะนั้น ถ้าหากเราคัดเลือกคนที่มาทำไม่ถูกต้อง และไม่เป็นคนที่มีความคิด มีความใจกว้าง ยอมรับการเปลี่ยนแปลงและพร้อมที่จะปรับตัวเข้าสู่ระบบนี้ ในที่สุดก็จะแปลงสิ่งที่เราทำนี้ไปสู่ระบบปิดได้โดยง่าย เพราะเป็นวิธีที่ถนัดอยู่แล้วสำหรับพื้นฐานของคน ตรงนี้คือ “กุญแจ” วิธีการที่ใช้เลือกคน ผมจะเริ่มจากคนน้อย ๆ คนก่อน ที่ผมใช้ศัพท์เล่น ๆ ของผมว่า “เป็นขั้นของการสร้างแม่ปู” คือพยายามคัดเลือกเอาคนที่คิดว่าเสี่ยง คิดว่ามีความกล้าหาญที่จะบุกงานในลักษณะที่ตนเองไม่คุ้นเคยมาก่อน

บุคคลกลุ่มแรกที่ผมพิจารณา คือ ผู้ร่วมงานในคณะกรรมการจัดทำโครงการที่ทำร่วมงานกับผมมา 3-4 ปี เพื่อให้สืบทอดความคิด ไม่เอามาทั้งหมด คัดเลือกมาประมาณครึ่งหนึ่งหรือไม่ถึงครึ่ง เพราะเมื่อทำงานกันไปแล้ว ในกรรมการ 10 กว่าคนก็พบว่าสอบตกไปเสียเกือบครึ่ง ด้านแนวความคิด ความมั่นใจ และวิธีปฏิบัติคัดเลือกเฉพาะผู้ที่ (1) มีแนวความคิดชัดเจน (2) มีความเหมาะสมที่จะเข้ามาร่วมงานเป็นบุคลากรเบื้องต้น ผมจะได้ไม่ต้องลำบากที่จะต้องมานั่งอธิบายตั้งแต่ ก.ไก่ ข.ไข่ เพราะถือว่าเป็นคนร่วมอุดมคติกันแล้วในแง่ของปรัชญาการศึกษาของระบบนี้ เมื่อได้บุคลากรเริ่มต้นแล้ว ก็ยังจะทำเร็วไม่ได้ เพราะถ้าทำเร็วเราจะสร้างความพร้อม สร้างความเข้าใจทั้งภายนอกและภายในมหาวิทยาลัยไม่ทัน ได้ต่อรองกับทางรัฐบาลสมัยนั้นว่าขออย่างน้อย 3 ปีก่อนจะเปิดสอน เพื่อ “เป็นปีแห่งการจัดระบบและวางระเบียบ”

ใช้คำย่อแค่นี้ “จัดระบบ วางระเบียบ” เพื่อให้พร้อมที่จะรับนักศึกษา เรามีประสบการณ์ว่า มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ที่ตั้งมาเป็นประเภทมหาวิทยาลัย “กตปุม” ก็คือว่า “เปิดบับ รับบับ” แล้วก็ไปพร้อมเอาที่หลัง ปัญหาที่ตามมาเกิดภาพพจน์ที่ไม่ดี แก่ภาพพจน์นั้นได้ยาก คนก็จำเอาสิ่งซึ่งเป็นตราที่เขากะทำได้ให้ตอนแรกไปหลายปี ทั้ง ๆ ที่ดีแล้ว แต่ก็ยังมองอย่างนั้นอยู่ เราไม่อยากให้มหาวิทยาลัยที่เพิ่งเริ่มต้นมีภาพลบ เกรงว่าคนจะมองภาพลบไปนาน จึงขอเวลาเตรียมการ 3 ปี แต่รัฐบาลให้แค่ 2 ปี ตอนนี้มีโอกาสดีที่ว่าในชั้น 2 ปีนี้ เราสามารถที่จะเอาโครงการในกระดาดนี้มาสานต่อให้เป็นโครงสร้าง ประยุกต์ให้เหมาะสมมีเวลาซักซ้อมความเข้าใจเสริมสร้าง “กำลังภายใน” ให้เกิดขึ้นในบุคลากรเริ่มต้นมีโอกาสร่วมแม่ปู เมื่อเราขยายเลือกคนเพิ่มขึ้นก็จะมีแม่ปูช่วยทำให้เกิดความเข้าใจ ทำให้เกิดการดำเนินงานในลักษณะที่เป็นทีม เป็นระบบตามวิธีการของเรา ชั้นนี้ผมถือว่าเป็น “กุญแจ” สำเร็จหรือไม่สำเร็จอยู่ที่ชั้นนี้

เมื่อเรามีเวลา 2 ปี จัดระบบ วางระเบียบ พัฒนาตัวบุคคล และทำความเข้าใจ ประมุขนิเทศฝึกอบรมคนของเราให้พร้อมจะทำงานในระบบใหม่เราถึงคำนึงแผนขั้นที่ 4 คือรับนักศึกษา แม้แต่ชั้นรับนักศึกษานี้เราใช้นโยบายที่จะรับน้อยสาขาเรียกช่วง 2 ปีแรกของการเปิดสอนว่า ช่วงแห่งการ “ทดสอบระบบ” เราใช้คำนี้ประกาศไปให้รู้เลยว่า 2 ปีแรกเป็นการทดสอบระบบอย่ามุ่งหวังอะไรจากเรามากนัก ทดสอบเสียก่อนว่าระบบที่กำลังจะนำใช้นี้ใช้ได้หรือเปล่านั้นมีข้อบกพร่องอะไรจะได้แก้ไขเสียก่อนจะขยายงาน เราก็เลือก 2 สาขาวิชา อย่างตั้งใจเลยว่า จะทดสอบ 2 สาขา สาขาที่หนึ่งคือ ศึกษาศาสตร์สำหรับครูประจำการ เพราะเราเห็นว่าปริมาณผู้ต้องการเรียนมีมากกระจายอยู่ทั่วประเทศ ถูกต้องสอดคล้องกับปรัชญามหาวิทยาลัยที่ต้องการที่จะเปิดโอกาสและในบรรดาบุคลากรประจำการ ไม่มีกลุ่มไหนที่มีปริมาณมากเท่าและอยู่ทุกท้องถิ่น เพราะฉะนั้นการทดสอบระบบจึงต้องทดสอบจากกลุ่มซึ่งเป็นกลุ่มที่สอดคล้องกับปรัชญามากที่สุดถ้าไปทดสอบกับกลุ่มที่จำกัดอยู่ในเมืองบางเมืองหรือว่าเป็นอาชีพที่อยู่ในบางท้องถิ่นเท่านั้น เราจะทดสอบระบบไม่ได้

ไพฑูริย์ : คนยังไม่เข้าใจนักว่าทำไมอาจารย์เลือกศึกษาศาสตร์ก่อน

วิจิตร : เราเลือกศึกษาศาสตร์ด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นกลุ่มซึ่งใหญ่สุด ทำงานอยู่ทุกท้องถิ่น เพราะฉะนั้นถ้าเราจะทดสอบว่าไปรษณีย์ไปถึงหรือไม่ คนอยู่ไกลสุดจะเรียนหรือไม่ ระบบการศึกษาถึงบ้าน บริการถึงตัว เขารับโอกาสได้จริงหรือเปล่า คนรับโอกาสมาจากท้องถิ่นไหนมากที่สุด ภาคไหนมากที่สุด ไม่มีสาขาไหนที่จะดีไปกว่าสาขาศึกษาศาสตร์ เพราะเป็นกลุ่มที่เข้าตามลักษณะที่เราจะทดสอบมากที่สุด กับประการที่ 2 เรามองว่าสาขานี้โดยอาชีพทุกคนจะต้องไม่หาความรู้ อยู่แล้ว และจำเป็นต้องมีการเพิ่มวุฒิเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษา เข้าเกณฑ์หมดทุกประการสำหรับสาขานี้ ใช้ระบบนี้กับครูประจำการ จะเข้าทุกลักษณะทุกเกณฑ์ของการทดสอบระบบ เราจึงเลือกสาขานี้เป็นอันดับ 1 ไม่เปิดสาขาอื่น เฉพาะสาขานี้สาขาเดียว เรามีความรู้ดีกว่าถ้าทดสอบกับกลุ่มซึ่งโดยอาชีพเขาจะต้องพัฒนาตนเองอยู่เรื่อย ๆ เป็นกลุ่มซึ่งค่อนข้างจะชินกับระบบที่เรียนด้วยตนเอง เพราะมีการสอบวิชาชุดอยู่แล้ว

ที่นี้แค่ศึกษาศาสตร์ก็ยังไม่พอกับการทดสอบระบบทั้งหมด ยังไม่ทำให้เราได้รับการทดสอบระบบได้ถูกต้องสมบูรณ์ เพราะกลุ่มเป้าหมายที่ทดสอบกลุ่มนี้ถ้าผลออกมาดีคนก็อาจจะพูดกันว่า ก็แน่ละครูเขาคุ่นเคยกับระบบที่เรียนเองอยู่แล้ว เราก็เลยบอกว่าถ้าอย่างนั้นต้องเลือกสาขาที่ยังไม่มีใครเปิดสอน และเป็นสาขาที่คุ้นเคยกับการเรียนเองน้อยที่สุด รวมทั้งโอกาสก็ไม่ค่อยเปิดด้วยในสาขานี้ ในที่สุดก็บอกว่าเราควรจะทำเปิดสาขา การจัดการงานก่อสร้าง เพราะเราถือว่าพวกช่างทำงานไประยะหนึ่งแล้วเขาจะต้องเลื่อนขั้นสู่ระดับ “จัดการ” แต่ไม่เคยมีความรู้ในเรื่องการจัดการ ความเสียหายในเรื่องการก่อสร้างมีมาก เราเห็นว่ามีคนอย่างน้อยทุกวงการ ทั้งหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชนและประกอบอาชีพอิสระ กลุ่มเหล่านี้กระจายอยู่ทั่วประเทศพอสมควรเหมือนกัน น่าจะพิสูจน์ให้สังคมไทยเห็นว่าระบบการศึกษาอย่างนี้เปิดสอนแม้แต่ในสาขาที่ยังไม่มีใครเปิดสอนก็ทำได้ เพื่อจะแสดงว่าของใหม่อาจจะทำอะไรได้ใหม่กว่าระบบที่เป็นอยู่ เราก็เลยเลือกสาขา “การจัดการงานก่อสร้าง” ซึ่งไม่มีใครเคยเปิดสอนมาก่อน เราเป็นมหาวิทยาลัยเดียวที่เปิดสอน เมื่อเปิดน้อยสาขาเพื่อทดสอบระบบก็เลยทำให้เราสามารถที่จะเน้นและพุ่งความสนใจไปสู่เรื่องที่จะทำ แคบและลึก นี่เป็นวิธีของเรา เพราะเราอยากมีเวลาเตรียมและเราก็อยากจะมีเวลาลอง เราได้ทำทั้งหมดซึ่งผมไม่เชื่อว่ามหาวิทยาลัยไหนจะมีโอกาสทำอย่างนี้ หลักสูตรที่เราลองเป็นหลักสูตร 2 ปี รับผู้ที่จบ ป.วส. หรือเทียบเท่าเข้ามาเรียน เพราะฉะนั้นการทดสอบ 2 ปี เราเก็บผลและประเมินได้ ถ้าผ่านการทดสอบและประเมินแล้วเห็นว่าใช้ได้ มีประสิทธิภาพ เป้าหมายต้องมีมาตรฐาน คุณภาพใกล้เคียงกับมหาวิทยาลัยอื่นต่ำกว่าไม่ได้ ผลผลิตจะต้องได้คุณภาพมาตรฐาน ถึงจะขยายให้กว้างขวางออกไป นี่เป็นขั้นตอนที่เราทำ และผมเชื่อว่าการทำงานตามขั้นตอนอย่างนี้ทำให้ (1) ไม่เกินกำลัง (2) วางแนวที่จะทำและประเมินติดตามผลได้ง่าย แล้วนำผลนั้นกลับมาปรับปรุงระบบอยู่ตลอดเวลา ก่อนจะขยายงาน

ทั้งหมดนี้เป็นขั้นตอนหรือวิธีการที่ผมคิดว่านำมาซึ่งความสำเร็จอย่างที่เห็นในปัจจุบัน

ไพฑูริย์ : ที่อยากให้อาจารย์เล่าให้ละเอียดสักหน่อยก็เพราะว่าเป็นการสร้างของใหม่ ในการจะเอาสิ่งใหม่เข้ามา เป็นวิธีการที่ผมเห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่คนที่จะเริ่มทำอะไรที่นี้วกกลับเข้ามาสู่ประเด็นเกี่ยวกับบทบาทของมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ กับสังคม โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลง ผมอยากจะเริ่มประเด็นแรกว่า อาจารย์มองว่ามหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ มีส่วนในการเปลี่ยนหรือว่าปรับชีวิตของคนในแง่ของรายบุคคลอย่างไรบ้าง

วิจิตร : ประเด็นสำคัญของมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ที่เรามุ่ง เราอยากจะทำให้การใช้ปัจจัยการศึกษาพัฒนาคุณภาพชีวิต ไม่จำเป็นต้องแยกชีวิตการเรียนกับชีวิตการงานออกจากกัน การศึกษาน่าจะเป็นกระบวนการที่สอดแทรกอยู่ได้กับการดำเนินชีวิตปกติ ถ้าทำอย่างนี้ได้แล้ว เราหวังที่จะเปลี่ยนค่านิยม และถ้าเปลี่ยนได้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีผลทางสังคมมาก การเปลี่ยนค่านิยมตรงนี้ก็คือนิยมที่ว่าคนจะเรียนเหมือนกับระบบที่เรียกว่า “บันไดดารา” คือเมื่อเรียนแล้วแพ็คตัดออก เมื่ออยู่ในวัยเรียนแล้วไม่ได้รับโอกาส หลุดจากระบบออกมาเกือบจะไม่มีโอกาสกลับไปรับโอกาสอีกเลย คล้ายๆ แพ็คตัดออก ก็อยากให้มีความรู้สึกว่าถ้ามีระบบอย่างนี้แล้วจะเรียน

เมื่อไรก็ได้แล้วก็ไม่จำเป็นต้องเรียนเป็นอาชีพ น่าจะคำนึงถึงความพร้อม ความถนัด ความต้องการ ความสนใจ และถ้าหากทำให้คนเกิดค่านิยมว่า ในระดับอุดมศึกษานั้นไม่ต้องแยกการเรียนกับการทำงาน เรื่องที่ว่าจบมัธยมปลายแล้วสอบเข้าไม่ได้ต้องร้องไห้ ผิดหวังในชีวิตอย่างมากตามภาพที่ปรากฏในปัจจุบัน ควรจะหายไป เพราะน่าจะมองแต่เพียงว่าเราจะรับโอกาสเมื่อไร และไม่จำเป็นต้องรับโอกาสพร้อมกัน ผมมองว่าถ้าเราเปลี่ยนค่านิยมตรงนี้ได้ ภาพของการแข่งขันอาจจะเปลี่ยนและผมเชื่อว่าขณะนี้เริ่มมองเห็นว่าแนวโน้มนี้แล้ว เดียวนี้มีนักเรียนจำนวนหนึ่งแม้แต่ว่าจบมัธยมปลายแล้วไม่สมัครสอบคัดเลือก รอรับโอกาสจากระบบเปิดอยู่ อย่างมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ นี้เปิดรับสมัครก่อนประกาศผลสอบเข้ามหาวิทยาลัยอย่างป็นี่ ตั้งแต่ 15 พ.ค. นี้ มีเด็กที่จบ ม.6 ปวส. ปวท. มาซื้อใบสมัครไปแล้วประมาณหมื่นคนโดยไม่รอฟังผล ซึ่งจะประกาศในวันที่ 24 พ.ค.

ไพฑูริย์ : ช่วงที่ อาจารย์ประกาศรับนี้มีการประกาศรับหลังฟังผลด้วยใช่ไหมครับ

วิจิตร : มีหลังฟังผลด้วย แต่ว่าผมสนใจช่วงก่อนฟังผล เพราะตามปกติแล้วเราคงจะคิดว่าไม่มีใครมาซื้อใบสมัคร เพราะเขามีสิทธิจะซื้อหลังฟังผลได้ เพราะปิดตั้ง 8 มิ.ย. ซึ่งจะหลังประกาศผลสอบเข้ามหาวิทยาลัยแล้ว แต่ทำไมถึงมีคนเป็นหมื่นมาซื้อและสมัครก่อนเลยโดยไม่รอฟังผล เป็นอย่างนี้มากขึ้นทุกทีในขณะนี้ แสดงว่าพอคนเขารู้ว่ามีโอกาสรองรับ และเขาจะรับเมื่อไรก็ได้ แรงผลักดันที่จะทำให้ต้องชวนขาย ภาวะวิกฤตมารับโอกาสทั้ง ๆ ที่เขายังไม่พร้อมก็จะลดลง และเมื่อเป็นอย่างนี้มากขึ้น วันหนึ่งอุดมศึกษาจะกลายเป็นส่วนของการศึกษาผู้ใหญ่ ที่คนอาจจะออกไปประกอบอาชีพการงานด้วยแล้วก็เรียนไปด้วย คำว่าตงงานก็คงจะไม่มี เดียวนี้ที่มีความรู้สึกว่าตงงานเพราะว่าเอาคนมาเรียนเป็นอาชีพเสียระยะหนึ่ง โดยไม่มึงงานทำเลย และพอเรียนจบแล้ว หหมดอาชีพเรียนแล้วก็ต้องทำอาชีพอื่น ที่นี้พอไม่ได้อาชีพอื่นทันทีก็เรียกว่าบัณฑิตว่างงาน แต่ถ้าเป็นอีกแบบหนึ่งเหมือนอย่างที่มีมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ กำลังทำอยู่ เรียนไปด้วย ทำงานไปด้วย ช่วยงานบ้านประกอบอาชีพอิสระ หรือไปเป็นลูกจ้างเขา แล้วก็เรียนไปด้วยเมื่อจบบัณฑิต ถึงจะไม่ได้งานตรงกับวุฒิที่เป็นบัณฑิต ก็ไม่ได้หมายความว่าคนนั้นว่างงาน เพราะเขาก็มีงานทำ และก็ได้เอาความรู้ไปใช้ ลักษณะอย่างนี้ ผมคิดว่าเป็นเป้าหมายสำคัญที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ อยากจะให้มืผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมในเชิงค่านิยมที่ให้กับโอกาสทางการศึกษา อยากให้เปลี่ยนรูปใหม่ในแนวที่ว่าถ้ามีระบบอย่างนี้แล้ว รับโอกาสเมื่อไรก็ได้ เรียนไปด้วย ทำงานไปด้วยก็ได้

ไพฑูริย์ : ที่จริงอันนี้ถ้ามองให้ลึกแล้วก็เท่ากับไปหารากเดิมที่ว่าคนสมัยก่อนเขาทำงานด้วยแล้วก็เรียนด้วย คือหาความรู้ตลอดเวลาและก็ทำงานตลอดเวลา ที่นี้ขอวกกลับไปว่าผลที่มองในแง่ของการที่จะส่งผลไปสู่สังคม อยากให้อาจารย์โยงไปสู่ความคิดที่ว่าจะเป็นการเรียนรู้อะไรตลอดชีวิตสัมพันธ์กับอันนี้อย่างไร

วิจิตร : เมื่อเราสร้างค่านิยมอันนี้ได้ ซึ่งผมเชื่อว่าสร้างได้ เพราะความนิยมมีมากขึ้นทุกวันในขณะนี้ มันจะโยงไปสู่เรื่องของการศึกษาตลอดชีวิต ก็ตรงที่ว่าคนเมื่อรู้ว่าจะรับโอกาสเมื่อไรก็ได้ เขาก็จะ

รับโอกาสเมื่อเขารู้สึกว่าเขาขาดปัจจัยทางการศึกษาในการดำเนินชีวิตไปถึงช่วงนั้น เช่น คนที่แม้จะจบปริญญาไปแล้วมีตำแหน่งหน้าที่การงานสูงแล้ว ก็ยังอาจจะวกกลับมาใช้โอกาส ซึ่งในขณะนั้นมีมาก คนจบปริญญาเอกก็มี จบทางหนึ่งแล้วอาจจะมาเรียนกฎหมาย อาจจะมาเรียนบางชุดวิชาเท่านั้น

ไพฑูริย์ : อาจารย์เทียบให้เขาไหมครับ

วิจิตร : ถ้าจบปริญญามาแล้วเราก็กักเว้นวิชาพื้นฐานให้ มีแม้แต่มาเรียนบางชุด มาเรียนอีกปริญญาหนึ่ง คนระดับรองปลัดกระทรวง อธิบดีก็มีที่เรียนอย่างนี้ ไปถามท่านเหล่านั้นว่าทำไมถึงเรียน ท่านว่าระบบแบบนี้ดี เรียนไปด้วยทำงานไปด้วย แล้วก็เอาความรู้ไปใช้ ได้เท่าไรก็เท่านั้น ก็เลยไปเสริมการศึกษาตลอดชีวิตในตัว อันนี้เป็นเรื่องที่เราติดตามประเมินแล้ว ผลด้านนี้มีอยู่ เพราะอย่างที่ผมพูดตอนแรก ความไม่เสมอภาคในโอกาสเป็นปัญหาหลักประการแรกของระบบอุดมศึกษา ถึงแม้จะพยายามกันอยู่ที่จะกระจายและขยายโอกาสอย่างที่ทำอยู่นี้ ก่อนจะมีมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ แต่ก็ทำได้จำกัด เมื่อถูกจำกัดแล้วคนจำนวนหนึ่งเขาสิ้นหวัง ว่าในชีวิตนี้ด้วยสภาพเศรษฐกิจ สภาพทางสังคม อยู่ในท้องถิ่นที่ห่างไกล ติดพันภาระหน้าที่ การรับผิดชอบครอบครัว และการดำเนินชีวิตของตนเอง เขารู้สึกว่าความหวังที่จะได้รับการศึกษาสูงขึ้นตามความปรารถนาของเขาคงไม่มี จะมีความรู้สึกมากสำหรับคนที่อยู่ในท้องถิ่นห่างไกล ผมยกตัวอย่างคนที่อยู่เกาะสมุย เมื่อเปิดมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ เกาะนี้มีคนอยู่ไม่ถึง 3 หมื่น ประชากรจำนวนนี้มีนักศึกษาสมัครเรียนอยู่ 100 กว่าคน เขาบอกเลยว่าถ้าไม่มีมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ เขาไม่มีความหวังที่จะเรียนถึงปริญญา โดยเฉพาะพวกครู เพราะต้องข้ามเกาะมาเรียน เราพบว่าคนบางคนเรียนได้เกียรตินิยมทุกชุดวิชา ที่เกาะสมุยมีอยู่คนหนึ่งซึ่งเป็นคนเก่งของเกาะ แต่เขาไม่มีโอกาสเพื่อนฝูงรุ่นเดียวกันเรียนสู้ไม่ได้เมื่ออยู่โรงเรียนมัธยม แต่ว่าเพื่อนฝูงข้ามเกาะมาใหญ่โตกันหมด ตัวเองยังอยู่ที่เกาะและเป็นครู พอมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ เปิดก็สมัครเรียนและเรียนได้ทุกชุดวิชาเกียรตินิยมหมดได้เข็มทองคำ ผมได้พบนักศึกษาตามท้องถิ่นต่าง ๆ ในโอกาสที่มีการอบรมเข้ม พบภาพที่ประทับใจอยู่ตลอดเวลา บางคนร้องไห้บอกวามหาวิทยาลัยนี้ได้ชุบชีวิต สร้างชีวิตใหม่ ซึ่งเขาไม่เคยคิดว่าจะมีความหวังเหลืออยู่ อันนี้เป็นสิ่งที่ชัดเจนมาก จากการที่เราผลิตบัณฑิตไปแล้วรุ่นหนึ่งจากการที่เราล้มผัสนักศึกษา บางคนทำงานอยู่กับชาวเขา เขาบอกว่าวิทยุก็ฟังไม่ได้ ทีวีก็ดูไม่ได้ แต่ชุดวิชาไปถึง เขาต้องลงจากเขามาเอาชุดวิชา แล้วก็ศึกษาอยู่บนเขา ถึงเวลาก็ลงมาสอบ อย่างนี้ก็เรียนได้ เมื่อถามว่าเดิมมีโอกาสดังนี้ไหม คำตอบก็คือไม่มีแม้แต่ความหวัง เพราะหวังไปก็ไม่เกิดความจริงขึ้นมาได้

ไพฑูริย์ : ที่นี่ยากขอให้อาจารย์กรุณาโยงไปสู่ที่เราพูดกันถึงประเด็นตัวบุคคล โยงไปสู่การบริการสังคมอย่างกว้าง ๆ ว่ามหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ มีผลกระทบต่อตัวบุคคลอย่างไร และเป็นบุคคลกลุ่มไหน

วิจิตร : มีเรื่องกระทบต่อพฤติกรรมตัวบุคคลอยู่ในแง่หนึ่ง ซึ่งเราก็ไม่เคยคิดว่าจะเกิดขึ้นแต่มารู้ทีหลังคือหลังจากได้รับผลส่งกลับมาจากนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง กล่าวคือเมืองไทยในสังคมชนบทคนที่ประกอบอาชีพการงาน เมื่อนอกเวลาทำงานก็มักจะไม่ทำอะไรทำ ส่วนมากก็กินเหล้าเมา

สรวลเสเฮฮากันไป ภาวะเศรษฐกิจก็แย่มาก มีจดหมายจากภรรยาและสามีของผู้เรียนเขียนเข้ามาบอกบอกรว่าตั้งแต่มีมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ แล้ว สามีภรรยาเข้าเรียน โดยเฉพาะสามี พฤติกรรมเปลี่ยนคือจากซีเหล้าเมายาก็เลิก เดียวนี้กลับมาดูหนังสืออยู่กับครอบครัว ทำให้ชีวิตครอบครัวอบอุ่น ทำให้เศรษฐกิจครอบครัวดีขึ้น และมีหลายรายเขียนมาบอกขอให้มหาวิทยาลัยจงเจริญ เพราะว่าการศึกษาระบบนี้ไปช่วยให้คนมีความหวัง เมื่อคนมีโอกาสแทนที่เขาจะใช้เวลาว่างไปในทางที่ไม่สู้เป็นประโยชน์ แล้วมีผลกระทบต่อชีวิตครอบครัว หันกลับมาเป็นผู้รับผิดชอบ หันกลับมาใช้เวลาให้เป็นประโยชน์กลับมาเอาใจจริงเอาใจกับการศึกษา นี่เป็นผลกระทบต่อพฤติกรรมส่วนตัวบุคคล ต่อครอบครัวที่เราไม่คาดฝัน แต่เรารู้ทีหลัง หลังจากทำไปแล้ว ส่งผลโดยตรงผลอีกเรื่องหนึ่งที่เราไม่คาดฝันก็คือว่าเมื่อคนมีความหวังว่าเกิดความเสมอภาคในโอกาสเช่นนี้แล้ว คนที่ทำงานอยู่ในท้องถิ่นต่างๆ ที่เคยมีความรู้สึกกลัวตัวเสียเปรียบตัวขาดโอกาส บัดนี้ความรู้สึกเปลี่ยนไปเพราะอยู่ที่ไหนก็เรียนได้ ได้โอกาสเท่าเทียมกัน ผลที่ผมคิดว่าในที่สุดจะเกิดก็คือว่าต่อไปนี่คนจะไม่รู้สึกเหมือนถูกลดโทษถ้าจะต้องไปทำงานในท้องถิ่นที่ห่างไกลจากตัวเมือง เพราะมีโอกาสก้าวหน้า การพัฒนาตนเองโดยอาศัยปัจจัยการศึกษา เมื่อเป็นเช่นนี้จะทำให้คนกล้าเสียสละ กล้าไปทำงานในท้องถิ่นที่ต้องการเขามากขึ้น ซึ่งแต่เดิมมีบางคนไม่ค่อยยอมออกไปกลัวเสียโอกาสอันนี้จะช่วยได้มาก และความจริงก็เป็นอย่างนั้นเพราะว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ทั้งหมดถึงปีนี้เกือบ 3 แสน ปรากฏว่าเกือบ 80% เป็นผู้อยู่ในชนบท เพราะฉะนั้นเราเองไม่ค่อยได้ทำงานให้คนกรุงเทพฯ เท่าไหร่ แต่เป็นการทำงานให้คนนอกกรุงเทพฯ มากกว่า ซึ่งตรงตามเจตนารมณ์สภามหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ในข้อนี้

ไพฑูริย์ : อยากขอให้อาจารย์เพิ่มเติมถึงผลกระทบที่ตั้งมหาวิทยาลัยเปิดแล้วมีผลต่อมหาวิทยาลัยปิดบ้าง ซึ่งผมรู้สึกว่าในปัจจุบันจะมีผลอยู่อย่างมาก แรกๆ ก็มองมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ว่าไปไม่ได้ไม่เท่าไร

วิจิตร : แรกๆ คนเขาเฉยเพราะเหตุว่าเขามีความคิดว่ามั่นคงเป็นไปไม่ได้ การที่เฉยเพราะคิดว่าเป็นไปไม่ได้ มันก็ตีไปอย่าง คือทำให้มหาวิทยาลัยทำงานโดยไม่ต้องพะวงกับข้อโจมตีหรือข้อติติงเพราะเขาไม่รู้ว่าจะติติงทำไมเมื่อเขาคิดว่าเป็นไปไม่ได้ แต่ในเมื่อมันเกิดเป็นผลที่เป็นไปได้ ผลที่กระทบต่อมหาวิทยาลัยปิดเท่าที่พอประมวลได้ ในประเด็นแรกก็คือ เข้าใจว่าจะทำให้เกิดการตื่นตัวที่จะหันมาพิจารณาว่าสื่อการสอนที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ถ้าพัฒนาให้ถูกต้องจะช่วยให้ประสิทธิภาพการสอนได้ อันนี้เห็นได้ชัดจาก 2 ทาง คือ

1. มีการนำเอาสื่อที่มหาวิทยาลัยพัฒนาขึ้น เช่น เอกสารการสอนหรือแม้แต่รายการโทรทัศน์ ไปใช้ในมหาวิทยาลัยปิด เมื่อมีการนำไปใช้ก็เท่ากับเป็นการยอมรับกลายๆ ว่า สื่อที่พัฒนา แม้แต่มหาวิทยาลัยปิดก็ใช้ได้ และถ้ามหาวิทยาลัยปิดจะหันมาทำอย่างนี้เพื่อพัฒนาคุณภาพ และประสิทธิภาพ การเรียน การสอน ทางหนึ่งก็คือการพัฒนาสื่อการใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยให้มากขึ้นกว่าเดิม

2. ที่พอประมวลได้ก็คือหันมาพิจารณาว่า ระบบการจัดการ ระบบการทำงานแบบมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ นี้เป็นอย่างไร จึงทำงานได้มาก ลงทุนน้อย ข้อนี้เป็นข้อซึ่งไม่ใช่ประเทศไทย

เท่านั้น มีคนจากทั่วโลกมาดูงานเราทุกอาทิตย์ เดียวนี้รับแขกไม่ไหวส่วนมากคำถามสำคัญก็คือว่า มหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ มีอาจารย์ประจำอยู่ไม่ถึง 200 คน ทำไมสอนคนได้ตั้ง 2 แสนกว่า ทำไมมหาวิทยาลัยก็มีงบประมาณนิดเดียวที่ได้รับจากรัฐบาล รายหัวคิดแล้วหัวละไม่ถึง 500 บาท ทำไมจึงสอนนักศึกษาได้ จัดการศึกษาได้ราคาถูกลงมาก ประหยัดมาก ทำอย่างไร ในที่สุดหลายคนก็มาบอกว่าที่น่าสนใจที่สุดคือการจัดการ ระบบและวิธีการทำงาน หลายคนหันมาสนใจระบบการจัดการ

มันมีภาพอยู่ 2 ภาพในสังคมที่เป็นภาพฝังใจ คือ 1 คนไทยทำงานเป็นทีมไม่เป็น และโดยเฉพาะระดับมหาวิทยาลัย วิธีการของมหาวิทยาลัยโดยทั่วไป คือการทำงานเอกเทศ ไม่ต้องยุ่งกับใครและไม่มีใครมาช่วย ภาพนี้เลยเป็นภาพฝังใจที่บอกว่าคนไทยทำงานเป็นทีมไม่เป็นภาพที่ 2 ก็คือว่า ต่างสังกัดแล้วร่วมมือกันไม่ได้ เพราะฉะนั้นแต่ละคนจะต้องสร้างอะไรของตัวเองขึ้นมาเพื่อความสะดวก เพื่อจะได้ควบคุมได้ ระบบการจัดการและดำเนินงานของมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ตรงข้ามเลยเราลบภาพ 2 ภาพนี้ออกไป คือ ถ้าไม่ทำงานเป็นทีมทำไม่ได้ เพราะโครงสร้างของระบบที่วางไว้ไม่ว่าจะเป็นทางด้านวิชาการหรือทางด้านการบริหารก็แล้วแต่ต้องเป็นทีมทั้งสิ้น แล้วไม่ใช่เฉพาะทีมในมหาวิทยาลัยด้วย ต้องเป็นทีมกับบุคคลภายนอก เพราะเรามีอาจารย์ประจำไม่ถึง 200 แต่เราใช้อาจารย์ภายนอกถึง 3,000 กว่าคนทั้งเขียนชุดวิชา ทั้งสอนเสริม ต้องทำงานเป็นทีม ถ้าทำงานเป็นทีมไม่ได้ก็ทำไม่ได้ มหาวิทยาลัยของเราผูกระบบการทำงานไว้เป็นทีม

ถ้าเราไม่ได้รับความร่วมมือ ร่วมใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จากหน่วยงานต่างๆ ทั้งรัฐและเอกชน เราทำไม่ได้ เพราะถ้าจะมีเอง ต้องลงทุนมากกว่านี้เป็นร้อยเท่า เช่น งานของเราต้องใช้คอมพิวเตอร์ เราใช้คอมพิวเตอร์ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ งานของเราต้องพิมพ์หนังสือเป็นล้านๆ เล่ม เราต้องใช้โรงพิมพ์เอกชน 20 กว่าโรง เรามีศูนย์ทุกจังหวัดทั่วประเทศ แต่ศูนย์นี้ไม่ใช่ของเราเลย เป็นโรงเรียนมัธยมบ้าง เป็นวิทยาลัยครูบ้าง เป็นวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยต่างจังหวัดบ้าง เป็นของกระทรวงเกษตรบ้าง จำเป็นต้องมีห้องสมุด แต่เราไม่เคยมีห้องสมุดของเราเลย แต่เรามีมุม มสธ. ในทุกห้องสมุดประชาชนทุกจังหวัดการจะทำเช่นนี้ได้ต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ เอาทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยไม่ต้องลงทุน แต่อาจจะต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มบ้าง ตรงนี้ลบภาพที่ว่าต่างสังกัดร่วมมือกันไม่ได้ แต่ละคนต้องมีอะไรเป็นของตนเองจาก 2 เรื่องใหญ่ๆ นี้ เริ่มจะมีผลกระทบไปสู่มหาวิทยาลัยปิด อาจารย์มหาวิทยาลัยปิดจำนวนไม่น้อยที่มาทำงานกับเรา มาเห็นว่าวิธีที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ใช้นี้ก็น่าจะใช้ได้กับมหาวิทยาลัยของตนเอง ก็เริ่มมีคนเอาไปกระตุ้นมหาวิทยาลัยต่างๆ แม้แต่จุฬาลงกรณ์ก็เพิ่งมีระเบียบออกมาส่งเสริมให้อาจารย์พัฒนาสื่อการสอน แต่เดิมมีแต่ตำรา ก็เพราะเห็นว่าสื่อการสอนสำคัญ จุฬาลงกรณ์เองก็ก้าวเข้ามาสนับสนุน ผมไม่ทราบว่าจุฬาลงกรณ์จะยอมรับไหมว่าอย่างน้อยแรงกระตุ้นจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ นี้ก็มีส่วน

ผมคิดว่า 2 เรื่องใหญ่ๆ คือการพัฒนาสื่อเชิงเทคโนโลยีที่จะช่วยเสริมคุณภาพ และการยอมรับเรื่องระบบและวิธีการทำงานที่ทำได้อย่างประหยัด เกิดประโยชน์ ลงทุนน้อย ผลงานได้มาก เป็นจุดที่คนเริ่มหันมาพิจารณา

ไพฑูริย์ : อีกอันหนึ่งซึ่งผมว่าเริ่มคิด คือเรื่องคุณภาพของผลผลิตคนของมหาวิทยาลัยปิด เริ่มพิจารณาว่า มหาวิทยาลัยเปิดอย่างมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ หรือแม้แต่รามคำแหง ผลิตบัณฑิตออกมาความสามารถก็ไล่ ๆ กัน เหมือน ๆ กัน ผลอ ๆ มหาวิทยาลัยเปิดอาจดีกว่า ก็เลยสงสัยว่าระบบปิดที่เป็นอยู่มันเป็นยังไง อาจารย์มากกว่า อุปกรณ์มากกว่าลงทุนมากกว่า แต่คุณภาพไม่เห็นพิเศษออกไป

วิจิตร : เรื่องนี้เป็นปัญหาเส้นผมบังภูเขา ถ้าคิดแบบมหาวิทยาลัยปิด ในเรื่องคุณภาพบัณฑิต ก็คิดว่าเลือกก็เลือกมาแล้ว ได้เด็กที่ดีกว่ามาแล้ว เพราะฉะนั้นผลน่าจะดีกว่า ทั้ง ๆ ที่กระบวนการจะดีกว่าหรือไม่ก็แล้วแต่ เอาผลไปผูกไว้กับตัวนักศึกษา แต่ลืมไปว่ามหาวิทยาลัยเปิดเขากำลังให้การศึกษากับกลุ่มคนที่ส่วนใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์ มีวุฒิภาวะสูง มีประสบการณ์มาก รู้ความต้องการ เพราะฉะนั้นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของคนกลุ่มซึ่งเป็นผู้ใหญ่กว่า รู้ความต้องการของตนเองชัด มีวุฒิภาวะ มีประสบการณ์ เหล่านี้อาจจะกลายเป็นปัจจัยส่งเสริมคุณภาพที่เรายังไม่เคยพูดกันมากเท่าไร แม้แต่คุณภาพบัณฑิตก็อาจจะโยงเข้ามาสู่เรื่องเหล่านี้ด้วย ไม่ใช่แต่เพียงกระบวนการของการจัดการศึกษาแบบเปิด หรือแบบสอนทางไกล เป็นกระบวนการที่อาจจะช่วยประกันคุณภาพ แต่จริง ๆ แล้ว ต้นทุนของนักศึกษาที่เข้ามา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ เนื่องจากว่า 97% เป็นคนทำงานอยู่แล้วมีประสบการณ์อยู่แล้ว รู้ความต้องการ เพราะฉะนั้นปัจจัยเหล่านี้อาจจะกลายเป็นปัจจัยเป็นแรงส่งอีกอันหนึ่ง นอกจากกระบวนการซึ่งยังไม่ได้มีการวิเคราะห์กันมากนัก แต่ในแง่มหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ เริ่มวิเคราะห์ว่าในกลุ่มที่ผ่านการสอบคัดเลือกของมหาวิทยาลัยปิดมุ่งวัดแต่ผลสัมฤทธิ์ใครรู้วิชามากกว่ากัน เก่งกว่ากันเข้าได้แต่ระบบเปิดไม่ได้คัดใครเข้ามาหมด แต่ว่าสิ่งที่มากับสิ่งที่ไม่ได้คัดเลือกจะมีมากกว่า ก็คือความเป็นผู้ใหญ่ มีความรับผิดชอบมากกว่า มีประสบการณ์ชีวิตมากกว่า รู้ความต้องการของตัวเองมากกว่า อาจจะมีสิ่งที่เรียกว่า Motivation หรือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มากกว่าด้วยเมื่อคนรู้ความต้องการรู้ว่าเรียนไปเพื่ออะไร รู้ว่าเอาไปใช้อะไร กับคนเรียนแล้วยังไม่รู้ว่าจะเอาไปใช้อะไร ต่างกันมาก ตรงนี้เป็นอีกข้อหนึ่งที่ทำให้คุณภาพต่างกัน

ไพฑูริย์ : ผลกระทบต่อสถาบันเดิม ๆ ต่อระบบปิดค่อนข้างเห็นชัดเจนขึ้นมากและก็มีกรไหวตัวในกลุ่มมหาวิทยาลัยปิดอยู่พอสมควร ที่นี้ผมรู้สึกว่สุโขทัยกำลังมีผลกระทบสำคัญอีกด้านหนึ่ง คือต่อหน่วยงานที่เป็นอยู่ ต่อองค์กรของรัฐที่เป็นอยู่ เพราะว่าส่วนหนึ่งคือทำให้คนพวกนี้มีความหวังแล้วยังเข้าไปช่วยเสริมระบบงานด้วยตามที่อาจารย์มีโครงการอยู่นั้น อาจารย์มีโครงการอย่างไรและคิดว่าจะมีผลอย่างไรครับ

วิจิตร : เรื่องของมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ในฐานะเป็นมหาวิทยาลัยเปิด ใช้ระบบการสอนทางไกลยืดปรัชญาของการศึกษาตลอดชีวิต ต้องเข้าใจตรงนี้ก่อน ว่าเรื่องการสอนเพื่อนำไปสู่การได้ปริญญานี้เป็นแต่เพียงวัตถุประสงค์หนึ่ง แต่ไม่ใช่วัตถุประสงค์เดียว จริง ๆ แล้วระบบการศึกษาเช่นนี้จะมีประโยชน์มากในแง่ที่ทำให้การศึกษาเป็นการศึกษามวลชนเพราะสื่อที่ใช้ต่าง ๆ เป็นสื่อเปิดที่แม้แต่คนที่ไม่ใช่ นักศึกษาเองก็จะมีโอกาส ถ้าเขาประสงค์ที่จะรับความรู้จากสื่อเหล่านี้ได้โดยไม่ต้องเป็นนักศึกษา ขณะนี้ผมเชื่อว่าคนที่ฟังรายการวิทยุและชมโทรทัศน์ทั่วประเทศมีไม่น้อย

กว่า 6 ล้านคน เพราะฉะนั้นคนที่ติดตามรายการ ติดตามสื่อต่าง ๆ ที่เขาสามารถแสวงหาได้ตาม อรรถยาศัยมีอยู่มาก เท่ากับว่ามหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ขณะนี้ไปเพิ่มการศึกษาตามอรรถยาศัย โดยการ สร้างสื่อที่บริการถึงตัว แม้แต่ตำรับตำราก็มีคนซื้อเอาไปศึกษาเอง เป็นการศึกษาตามอรรถยาศัย ที่แท้จริง

ในแง่ที่ไปกระทบหน่วยงานต่าง ๆ นั้นผมเห็นว่ามีผลกระทบ 2 ทางคือ

ทางที่หนึ่ง เมื่อตัวคนในหน่วยงานเหล่านั้น เขาตื่นตัว เขาจับโอกาส เขามีความหวัง เขามีอนาคต ก็แน่นอน ขวัญกำลังใจและคุณภาพของคนดีขึ้น มันก็ส่งผลไปสู่คุณภาพหน่วยงาน โดยอัตโนมัติ จะเห็นได้จากหลายอาชีพ เขาเรียกว่าอาชีพ “คลองตัน” ผมชอบใช้คำว่าคลองตัน คือไม่มีบ้านได้อาชีพ เพราะว่าการศึกษาน้อย ตัวอย่างเช่นกรมตำรวจมีตำรวจชั้นประทวนที่ผ่าน โรงเรียนพลตำรวจแล้วไม่ได้สัญญาบัตรเป็นหมื่น ๆ ที่ผมเรียกว่า “จำสอยดาว” คือพวกจำ พวกนายดาบ คนพวกนี้มีประสบการณ์มาก มีความชำนาญการมาก แต่ว่าขาดความรู้ที่จะส่งตัวเอง ขึ้นไปในระบบของการบริหารงานบุคคล แล้วจะเอาขวัญกำลังใจที่ไหน ในเมื่อติดตันแล้ว พอกรมตำรวจร่วมมือกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ เปิดโอกาสว่าถ้าหากจำ หรือนายดาบมาเรียนวิชา นิติศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาที่เขาจะได้สร้างเนื้อสร้างตัวได้ ก็จะมีโอกาสเขยิบขึ้นเป็นสัญญาบัตร การตื่นตัวก็เกิดขึ้นคนรู้สึกว่าคุณค่าชีวิตนี้มีความหวัง ขวัญกำลังใจในการทำงานก็เกิดขึ้น คนที่อยู่ใน ภาวะอย่างนี้มีมากในหน่วยงานต่าง ๆ ของเมืองไทย กระทรวงสาธารณสุข พวกผู้ช่วยพยาบาล พวกพนักงานอนามัย ทำงานอยู่ใกล้ชิดประชาชน พวกนี้ก็เหมือนกัน การศึกษาน้อยในเบื้องต้น บ้านได้อาชีพส่วนมากติดตัน เกิดเหตุการณ์ 2 แบบคือ 1) ไปเรียนอาชีพอื่นที่ไม่เกี่ยวกับอาชีพ เดิม และ 2) อยู่ไปวัน ๆ เพราะทำไปมันก็ไม่มีความหมาย ในเมื่อมันติดตันพอมีโอกาส ตื่นตัว แล้วก็มีความรู้สึกกระตือรือร้น เกิดความหวัง นี่เป็นผลกระทบโดยตรงเลยสำหรับผู้คนของ หน่วยงาน

ทางที่สอง เป็นเรื่องที่เราสนองความต้องการของหน่วยงานโดยตรง คือหน่วยงาน จำนวนหนึ่งเขามีนโยบายและโครงการว่า เขาจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากร ตามความต้องการของ หน่วยงานเขา โดยไม่ถือเอาเรื่องความต้องการส่วนตัวของบุคลากรเป็นหลัก เขาก็เห็นว่าวิธีของ มหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ เขาสามารถเอาไปใช้ได้โดยที่ไม่เสียงาน ถ้าเป็นวิธีอื่นเช่นส่งคนเข้า อบรมจะไม่มีคนทำงาน หายไปเป็นเดือนหรือหายไปเป็นสัปดาห์ ค่าใช้จ่ายมาก ข้อจำกัดมาก เขาก็เห็นลู่ทาง เช่น กรมที่ดินบอกว่ามีลูกจ้างตั้งหลายพันคน ไม่มีความรู้กฎหมายอะไรเลย แต่ เวลาทำงานต้องใช้กฎหมาย เราก็ร่วมกันจัดให้มีประกาศนียบัตรกฎหมาย ที่ดินและทรัพย์สิน หลักสูตร 2 ปี แล้วรับลูกจ้างพวกนี้เข้ามาเรียน แค่นี้ก็พอแล้วที่จะทำงาน และสามารถกำหนด เข้ามามาตรฐานตำแหน่ง บรรจุเป็นข้าราชการได้เลย อย่างนี้เราก็เอาความต้องการนี้มา ทำมา 2 ปีแล้วกับกรมที่ดิน หรืออย่างกรมการปกครองเห็นว่า ขณะนี้อะไร ๆ ก็โถมไปที่กำนัน ผู้ใหญ่- บ้านทุกโครงการขณะนี้พุ่งไปที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แต่ถามว่าได้มีการเตรียมกำนันผู้ใหญ่บ้านให้ พร้อมรับความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นหรือไม่ มีแต่ก็ยังไม่เป็นกิจจะลักษณะ คนตั้งแสนแปดหมื่น ทั่วประเทศจะไปอบรมกันรูปไหน คนเหล่านี้เขามีอาชีพไปเรียกเขาอบรม หนัก ๆ เข้าเขาจะ

ประท้วงว่าเสียอาชีพการงานของเขา ในที่สุดกรมการปกครองก็มาร่วมมือกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ลองไปวิเคราะห์ความต้องการของหน่วยงาน และความต้องการของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ว่าถ้าจะให้ทำหน้าที่การงานดีขึ้น ควรจะเสริมความรู้อะไร ในที่สุดก็ออกมาเป็นประกาศนียบัตร 1 ปี ชื่อว่า “โครงการประกาศนียบัตรการปกครองท้องที่” เอาเรื่อง that กำนันผู้ใหญ่บ้านต้องการจะรู้ และจะต้องทำหน้าที่มาสร้างเป็นหลักสูตรเรียน 1 ปี เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับระดับที่ต้องเอาไปใช้ประโยชน์ทั้งสิ้น แล้วก็ให้กำนันผู้ใหญ่บ้านเรียน มีกำนันผู้ใหญ่บ้านรุ่นที่แล้วเรียน 3 พันกว่าคน รุ่นใหม่นี้ก็เรียนอีกเป็นพัน ก็บอกว่าจะไปเรื่อย ๆ ในที่สุดก็จะครบแสนแปดหมื่นคน เรื่องนี้ใครได้ประโยชน์ หน่วยงานระดับท้องถิ่นได้ประโยชน์ เพราะเป็นเป้าประสงค์ของเขา อยู่แล้วที่เขาจะต้องพัฒนาคนเหล่านี้ขึ้นมาเพื่อประโยชน์ของการพัฒนาประเทศ จะพัฒนาไม่ได้ ถ้าหากว่าเพิ่มความรับผิดชอบลงไป แต่ไม่ได้เตรียมบุคลากรที่จะรับความรับผิดชอบ

ลักษณะอย่างนี้เราทำอยู่ ทำกับกรมการปกครองเรื่องโครงการกำนันผู้ใหญ่บ้าน ทำกับกรมที่ดินเรื่องประกาศนียบัตรที่ดินและทรัพย์สิน ทำกับกรมตำรวจด้านนิติศาสตร์ แม้แต่สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ตอนนี้มีผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสามหมื่นกว่าคน ส่งเข้าอบรมครั้งละ 200 - 300 คน โดยขอให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ช่วยกันจัด กว่าจะช่วยได้ครบ ต้องใช้เวลาหลายสิบปี และใช้เงินมหาศาล ขณะนี้ได้มีโครงการความช่วยเหลือ โดยขอให้มหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ สร้างชุดฝึกอบรม ใช้เวลา 6 เดือนจะอบรมได้ครบทั้งสามหมื่นกว่าคนทั่วประเทศ เอาชุดไปศึกษาเอง แล้วก็ให้วิทยากรไปช่วยเสริมตามจังหวัดต่าง ๆ ขณะนี้ มีแม้แต่องค์กรธุรกิจเอกชน เช่น ธนาคารกรุงเทพเขาก็บอกว่าวิธินี้ดี เขาจะเลื่อนตำแหน่งพนักงานเอง โดยต้องการให้มีความรู้เพิ่ม จะให้มาเรียนเต็มเวลาก็ไม่ได้ก็เลยมาทำความตกลงขอให้รับพนักงานของธนาคารกรุงเทพเป็นนักศึกษาสมทบ แล้วธนาคารกรุงเทพก็มาวิเคราะห์หลักสูตรว่าหลักสูตรตามที่เขาต้องการให้เรียน เช่น บริหารธุรกิจ จะให้เรียนก็ชุดโดยไม่มุ่งปริญญา ให้เราสอบแล้วส่งผลไปให้ ถ้าสอบผ่านเขาจะออกเงินให้ทั้งหมดกับพนักงาน และเมื่อสอบได้ครบ 3 ชุดวิชาที่จะเลื่อนตำแหน่ง เดียวนี้ทำแล้ว ปีนี้เป็นปีแรก ตกลงกันรูปนี้ หน่วยงานที่มาขอความร่วมมือในรูปนี้ มีแม้แต่กระทรวงเกษตรฯ พนักงานส่งเสริมการเกษตรทั่วประเทศ เขาต้องการจะพัฒนาจึงขอให้เราเปิดส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ เมื่อทำแล้วเขาก็ช่วยโดยจัดบุคลากรมาช่วยผลิตชุด ช่วยให้ศูนย์พัฒนาต่าง ๆ เป็นที่ปฏิบัติการ เราเรียกว่าเป็นการฝึกอบรมทางไกล ไม่ต้องเสียงานแล้วก็ประหยัด

ไพฑูริย์ : อันนี้อาจารย์เคยคิดจะทำประเมินผลบ้างหรือเปล่าครับ ว่าอบรมไปแล้วเขาได้นำไปใช้กับงาน มากน้อยแค่ไหนเพียงไร

วิจิตร : เราประเมินอยู่เรื่อย เราประเมินตลอด หน่วยวิจัยสถาบันของเราจะต้องประเมินสิ่งเหล่านี้ เราทำอะไรเราประเมินหมด เช่น จัดงานปริญญาบัตรเสร็จเราบอกได้เลยค่าใช้จ่ายงานปริญญาบัตร 250 บาท ต่อคน ไม่คิดส่วนที่เขาคงต้องออกของเขาเอง เราทำอย่างนี้หมดในทุกกิจกรรม คือทำให้รู้สึกว่าการประเมินเป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน เพราะถ้าเราไม่ประเมิน เราจะเอาอะไรมาปรับ งานของเราต้องไหวตัวอยู่ตลอดเวลาทำทั้งทำข้างไม่ได้ เพราะเราร่วมมือกับคนจำนวนมาก ถ้า

หากไม่เห็นผล คนก็ไม่ร่วมมือ เราจะต้องพยายามบ่อนสิ่งที่ทำกลับไปให้คนที่ร่วมมือ เขารู้ว่าทำแล้วเกิดผลอะไร เป็นประโยชน์อย่างไร อันนี้เป็นปัจจัยสำคัญของการแสวงหาความร่วมมือ คนเขาจะร่วมมือก็ต่อเมื่อเขาเห็นว่าสิ่งที่มีคุณค่า มีความหมาย มีประโยชน์ เพราะถ้าไม่มีคุณค่า ความหมายไม่ดีเขาก็ไม่ร่วมด้วย ผู้ใหญ่หลายท่านที่มาร่วมมือบอกว่า พอทราบอุดมคติ เห็นผลไปถึงคนส่วนใหญ่ก็เชื่อใจแล้ว อยากร่วมช่วย เราไม่ได้คิดถึงเงิน เขาไม่ได้คิดถึงผลทางวัตถุอะไรเป็นการตอบแทน

ไพฑูริย์ : ถึงประเด็นนี้ ผมอยากให้อาจารย์มองเพิ่มเติมอีกนิดหนึ่ง คือ ความคิดในเรื่องของสังคมแห่งการเรียนรู้หรือที่เรียกว่า Learning Society อาจารย์คิดว่ามหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ จะมีบทบาทในแนวคิดดังกล่าวอย่างไร

วิจิตร : จริง ๆ แล้วปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต ก็ต้องมองสังคมว่าเป็นสังคมของการเรียนรู้แล้วก็ต้องมองว่าการศึกษาเป็นปัจจัยชีวิต เป็นปัจจัยการดำเนินชีวิต การจะทำให้สังคมเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ก็หมายความว่าเราจะต้องทำให้การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ถ้าเมื่อไรไม่ทำให้การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ก็ไม่ใช่สังคมของการเรียนรู้ที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ทำผมเชื่อว่าจะช่วยเสริมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ได้มาก ใน 2-3 ลักษณะลักษณะที่เราใช้ระบบที่กระจายและขยายโอกาสออกไปกว้างขวางมากขึ้นโดยคนทำงานไปด้วย เรียนไปด้วยลักษณะนี้ก็ทำให้การเรียนรู้กับการดำเนินชีวิตไม่ได้แยกจากกัน ลักษณะที่ 2 เป็นการสร้างระบบการศึกษาตามอัธยาศัย ระบบการศึกษาตามอัธยาศัย ที่เรียกว่า Informal Education ก็คือ ไปสร้างปัจจัยที่จะเอื้ออำนวยให้คนแสวงหาความรู้ได้โดยสะดวก ก็เหมือนกันกับว่าถ้าเรามีหนังสือพิมพ์ส่งไปให้ประชาชนทุกบ้านได้ทั่วประเทศ ไม่ใช่พอคนเขาจะอ่านหนังสือพิมพ์ก็ต้องเดินทาง 4-5 กิโลเมตร ไปซื้อ หรือถ้าเรามีวิธีให้เขาฟังได้ทุกบ้าน คนเพียงแต่เปิดเครื่องรับก็ได้ฟัง ก็จะฟังกันกว้างขวางทั่วประเทศ หรือถ้ามีห้องสมุดประชาชนใกล้ตัวประชาชนมากที่สุด การที่เขาจะไปยืมหนังสือมาอ่าน ไปหาหนังสือมาอ่านหรือเขาจะแวะไปอ่านหนังสือก็จะมีมากขึ้น หรือถ้ามีพิพิธภัณฑ์ดี ๆ ใกล้ตัว เขาก็จะไปดู แต่ถ้าเขาจะไปพิพิธภัณฑ์ที่เขาต้องเดินทางข้ามคืนข้ามวัน ใครจะไป เพราะฉะนั้นการศึกษาตามอัธยาศัยก็คือว่า การสร้างสิ่งที่เป็นปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ให้ใกล้ตัว ให้สะดวกที่คนจะใช้ โดยไม่ต้องลงทุนลงแรงอะไรมากและสะดวก

ผมเชื่อว่ามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชโดยระบบสื่อเปิดที่ใช้โดยระบบที่ให้การศึกษาดังบ้าน บริการถึงตัวและโดยระบบที่ไปเสริมสิ่งที่ผู้อื่นทำอยู่ให้เข้มแข็งและบริการได้มากขึ้น เช่น ไปเสริมห้องสมุดประชาชนโดยเปิดมุม มสธ. ไปเสริมรายการวิทยุ โทรทัศน์ ให้มีรายการทางการศึกษามากขึ้น รวมทั้งวันหนึ่งอาจจะไปมีศูนย์ของตนเอง และอาจจะมีหน่วยเคลื่อนที่ เพื่อให้บริการในทุกภาค ทุกท้องที่ที่การคมนาคมลำบาก มันก็เป็นการสร้างระบบการศึกษาตามอัธยาศัย ที่จะให้ประชาชนใช้โอกาสทางการศึกษาตามถนัด ตามความสะดวก ตามความสนใจ แล้วก็ไม่ต้องไปมุ่งปริญญา ประกาศนียบัตร เป็นการให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อที่จะให้ประชาชนเฝ้าหาความรู้อยู่เสมอโดยไม่ต้องลงทุนลงแรง อันนี้คือเป้าหมายสำคัญ และ

อันนี้ถ้าทำได้จะเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ จะทำให้การศึกษามีความเสมอภาค แล้วก็จะเป็นการศึกษาเพื่อมวลชน มหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ สนใจไม่น้อยไปกว่าการศึกษาทางไกล และเราอยากสร้างค่านิยมส่วนนี้มากกว่าว่าถ้าจัดการศึกษา ให้สะดวก ให้ประหยัด ให้สามารถรับโอกาสได้อย่างกว้างขวางเพิ่มขึ้นแล้ว สังคมแห่งการเรียนรู้จะเกิดขึ้น แล้วคนจะใช้ปัจจัยทางการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิต และการงานได้อย่างเสมอภาคทั่วถึงกัน

ไพฑูริย์ : ผมมีอีก 2 ประเด็นที่จะเรียนถามอาจารย์ ขอเริ่มจากประเด็นแรกคือว่า ระบบการศึกษาของเราที่เป็นอยู่ ถ้าวิเคราะห์อย่างตรงไปตรงมาอย่างมหาวิทยาลัยปิดนั้นมักจะสร้างค่านิยมคนเมือง เพราะว่าคนเรียนก็อยู่ในเมือง ตามต่างจังหวัดก็เอาคนเมืองไปเรียนอีก คนสอนก็เป็นคนซึ่งรับค่านิยมของคนเมืองไป โดยเฉพาะเมืองนอกด้วย สอนแต่เรื่องของฝรั่ง หลักสูตรก็เป็นอย่างนี้ มาตลอด มีคนเคยพูดว่าการศึกษาไทยนี่กลายเป็นว่าเอาเรื่องของฝรั่งหรือของคนเมืองไปให้แก่คนที่อยู่ในชนบท มันเหมือนกันหรือเปล่า สุโขทัยมีลักษณะดังกล่าวเพียงใด

วิจิตร : จริง ๆ แล้ว เรื่องที่พูดว่ามหาวิทยาลัยปิด หรือระบบการศึกษาที่จัดอยู่เอียงไปทางคนเมืองนี้เป็นเรื่องจริง อันที่จริงก็ไม่ใช่ความผิดของมหาวิทยาลัยปิด หรือระบบอุดมศึกษานัก เพราะการกระจายโอกาสขึ้นต้นก่อนมาถึงอุดมศึกษาแม้แต่มัธยมก็เป็นมัธยมเมือง และถ้าเอาภาพคนจบมัธยมมาดูก็จะเห็นชัดเจนว่า 50% เป็นลูกพ่อค้า 25% ลูกข้าราชการ ลูกชาวไร่ชาวนาได้เรียนไม่ถึง 25% ก็แสดงให้เห็นว่าคนที่ได้รับโอกาสมักจะเป็นคนกลุ่มอาชีพที่ทำงานในเมือง หรือในชุมชนใหญ่และเศรษฐกิจดี ระบบของมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ คิดว่าจะทำให้เป็นการศึกษาเพื่อชนบท เพื่อสภาพสังคมไทยได้มากขึ้น ใน 2 แง่ คือในแง่ที่หนึ่งมหาวิทยาลัยพยายามที่จะขยายโอกาส โดยขยายคุณสมบัติขั้นต้นที่จะศึกษากว้างขึ้น เช่น ขณะนี้เราอมให้ผู้จบ ม.ศ. 3 ทำงาน 5 ปี อายุ 20 ปี ได้มีโอกาสเข้าเรียน และเราจะไปต่อยอดการศึกษาผู้ใหญ่ที่สอบเทียบที่เรียนขึ้นมาในระบบการศึกษาผู้ใหญ่ให้มากขึ้น เพื่อที่จะทำให้คนที่อยู่ในชนบทในท้องถื่นที่ห่างไกลไม่จำเป็นต้องมีวุฒิมัธยมปลายก็อาจจะได้รับโอกาส เพราะจริง ๆ มาตรฐานการศึกษาไม่ได้หยุดตอนเข้า อยู่ตอนจบ จริง ๆ แล้วคนเข้าใจผิดหมด คนจะเรียนรู้ก็ไม่ใช่เรียนรู้ในระบบอย่างเดียว เรียนรู้จากชีวิต จากประสบการณ์ ฯลฯ จะไปตรึงเรื่องคุณสมบัติตอนสอบเข้าว่าต้องต่อยอดมัธยมปลายเท่านั้นไม่ได้ แต่ถ้ากำหนดแต่อายุ เช่น อายุ 20 แล้วเรียนได้เลยไม่ต้องมาพูดถึงคุณสมบัติอะไรก็ยิ่งจะไปในลักษณะที่พึงประสงค์ได้มากขึ้น แต่ต้องค่อย ๆ สร้างความเชื่อ นี่คือลักษณะที่ 1 ที่เราทำ ส่วนประการที่สองถ้าจะพิจารณาด้านสาระและกิจกรรม ที่บรรจุเข้าหลักสูตรและนำมาใช้สอน ผมเชื่อว่ามหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ มีความเป็นไทยมากที่สุดมหาวิทยาลัยหนึ่ง ในระบบการผลิตและพัฒนาสื่อ จะเห็นว่าเราใช้คนที่ไม่ใช่แต่เพียงนักวิชาการด้านทฤษฎี เราใช้คนภาคปฏิบัติ ปฏิบัติงานจริงมามาก เพื่อที่จะเอาเข้ามาผสมผสานที่จะทำให้ออกสารการสอนที่ดี สื่อที่ผลิตที่ดี มีลักษณะสะท้อนความเป็นจริง ทั้งภาคปฏิบัติและทฤษฎี อันนี้เป็นจุดเด่นของมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ถ้าเอาตำรับตำราไปดูจะพบความจริงข้อนี้ ตัวอย่างต่าง ๆ ที่จะมาออกรายการโทรทัศน์ เราใช้ตัวอย่างเมืองไทย โรงเรียนดีก็โรงเรียนดีเมืองไทย คนที่ชมมาเขาบอกว่ารายการของมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ไม่เป็นฝรั่ง เพราะว่าเราเอาภาพไทย โรงเรียนดีของไทย สหกรณ์ดีของไทย ของดีของเมืองไทยมาออกเผยแพร่ให้ประชาชนประกอบด้วย เพราะ

ฉะนั้นโดยเนื้อหาสาระทำให้เป็นภาพสะท้อนสังคมไทยอยู่มาก ที่ทำอยู่ในมหาวิทยาลัยเองก็จะ เป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยสร้างให้คนเข้าใจเมืองไทยเรามากขึ้น สภาพสังคมไทยดีขึ้น รวมทั้งบาง ชุดวิชามหาวิทยาลัยอื่นไม่ได้กำหนดเรากำหนด เช่น วิชาไทยศึกษาเป็นวิชาบังคับเป็นวิชาพื้นฐาน และทุกคนต้องเรียน จะผ่านมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ไปโดยไม่เรียนไทยศึกษาไม่ได้ วิชาที่จัดสอน เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกันอยู่มาก เรามองว่า เป้าหมายจะต้องถึงคนในทุกท้องถิ่น ศึกษาศาสตร์ ก็ถึงคนทุกท้องถิ่นส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ก็ถึงคนทุกท้องถิ่น วิทยาศาสตร์สุขภาพซึ่ง ไปสอนพยาบาล ผู้ช่วยพยาบาลและพนักงานอนามัยก็ถึงทุกท้องถิ่น อาชีพเหล่านี้มีทุกท้องถิ่น ตำรวจมีอยู่ทุกท้องถิ่น บุคลากรที่อยู่ในโครงการหลัก ๆ ในมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ กระจาย กันอยู่ทั่วประเทศ เพราะสาขาวิชาเราทำในเชิงวิชาชีพเราไม่เกาะวิชาการคือ Discipline นัก เราเกาะ Profession เราทำเป็นเชิงการพัฒนาวิชาชีพ (Career Development) เพราะฉะนั้นเมื่อ ทำเป็น Career Development เราก็กว้างกว่ากลุ่มเป้าหมายอยู่ที่ไหน เราก็กว้างกว่ากลุ่มเป้าหมายซึ่ง กระจายอยู่ทั่วประเทศ ลักษณะที่เรามองกลุ่มเป้าหมายแล้วเลือกสาขาที่เปิด ไปเกาะกับกลุ่ม เป้าหมายที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ เวลาที่กำหนดเนื้อหา กำหนดกิจกรรมก็จะสะท้อนให้เห็นสภาพ ปัญหาของประเทศจึงมีลักษณะที่ผมเข้าใจว่ามีความสมดุลในเรื่องที่จะทำให้สะท้อนสภาพสังคม และหลีกเลี่ยงความเป็นสังคมเมือง หรือเอียงมาทางด้านในเมืองลงไปได้มาก

ไพฑูริย์ : *ทีนี่เป็นประเด็นสุดท้าย เท่าที่ประมวลดูหลายคนรู้สึกว่ อาจารย์สร้างมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ประสบความสำเร็จมาก อาจารย์คิดถึงการทำขยายโอกาสหรือปรับระบบอื่น ๆ เช่น ในระดับ มัธยมประถมหรือไม่*

วิจิตร : ในประเทศเสรีประชาธิปไตยอย่างบ้านเรา การเปิดโอกาสให้เกิดความเสมอภาคเป็นเรื่องสำคัญ แต่โอกาสมันจะเปิดได้มากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับทางเลือกที่จะมี ถึงแม้เราอยากเปิดโอกาส เหลือเกิน แต่ทางเลือกเรามีทางเดียว แล้วคนส่วนหนึ่งก็เลือกไม่ได้ โอกาสมันก็ไม่เปิด เช่นเรา บอกว่าเราจะตั้งมหาวิทยาลัยแบบปิดขึ้นให้ได้ทุกจังหวัด แล้วก็บอกว่าถ้าทำอย่างนั้นได้แล้ว เปิด โอกาสได้กว้างขวางแน่ มันก็ไม่แน่เพราะมันเป็นทางเลือกเพียงทางเดียว ซึ่งคนอีกจำนวนหนึ่ง เขาก็อาจจะบอกว่าเลือกไม่ได้ เขาทำงานเขาก็ไม่อยากจะมาเรียนเต็มเวลา เรื่องของมหาวิทยาลัย สุโขทัยฯ เป็นแต่เพียงทางเลือกที่เพิ่มขึ้นเพื่อจะช่วยให้บรรลุเป้าหมายในการเปิดโอกาสทางการ ศึกษา เพื่อให้คนเลือกได้ตามถนัด ตามสะดวก ตามสภาพเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม อันนี้เป็นหลักใหญ่ เมื่อการศึกษาจะต้องมีการเลือกเช่นนี้ ผนัญเกิดทางเลือกในระดับอุดมศึกษา มากกว่าทางเลือกระดับประถม มัธยม ขณะนี้ถ้ามองให้ดีทางเลือกระดับอุดมศึกษาเกือบ จะพูดได้เลยว่าในประเทศไทยมีมาก ถ้าคนไม่ช่างเลือกจนเกินไปก็ได้เรียนหมด เพราะเลือก มหาวิทยาลัยปิดก็ได้ เลือกมหาวิทยาลัยเปิดก็ได้เลือก 2 แห่ง เลือกวิทยาลัยเอกชนก็ได้ เลือก สถาบันอุดมศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาฯ ก็ได้ ทางเลือกมีมาก บางคนเลือกไกลไปนอก ประเทศ แต่พอมามองระดับประถมและมัธยม ยิ่งลงไประดับต่ำเท่าไร ทางเลือกยิ่งจำกัดเพราะ ว่าระบบประถมเกือบจะเรียกได้ว่าเป็นโรงเรียนในระบบอย่างเดียว มัธยมดีขึ้นหน่อยเขามี ระบบการศึกษานอกโรงเรียนเข้าไปช่วยอีกทางหนึ่ง คือเปิดทางให้คนใช้การศึกษาผู้ใหญ่ใน

ความหมายเดิมที่จะหาโอกาส แต่ถึงกระนั้นก็ตาม การจัดก็ยังคงค่อนข้างจะผูกพันกับการศึกษาในระดับ ยังไม่ได้ใช้การสอนทางไกลเป็นพื้นฐาน ผมอยากเห็นระบบคู่ขนาน คือการศึกษาในระบบนี้ต้องรักษาไว้เพราะเหมาะกับคนจำนวนหนึ่งที่เขาต้องการเรียนเป็นอาชีพ ทางเลือกนี้ต้องรักษาไว้ ต้องเปิดไว้เสมอ ต้องทำให้ดีตั้งแต่ประถมขึ้นมาถึงมัธยมและอุดมศึกษา ในขณะที่เดียวกันก็อยากจะมีระบบคู่ขนานคือเป็นระบบที่เหมือนกับว่านอกระบบ ตั้งแต่ประถมขึ้นมาเลยจนถึงอุดมศึกษา เพื่อว่าคนที่ไปไม่ได้ในทางเลือกที่หนึ่งแล้วก็จะหันมาใช้ทางเลือกที่สอง หรือเมื่อใช้ทางเลือกที่สอง ระยะเวลาหนึ่งแล้วอาจจะหันกลับไปใช้ทางเลือกที่หนึ่ง ถ้ามันมีระบบคู่ขนานอย่างนี้ และทั้ง 2 ระบบทำให้ดี ผมเชื่อว่าจะทำให้เป้าหมายเรื่องการเปิดโอกาสความเสมอภาคสมบูรณ์ ได้ก็จะมีปัญหาว่าระบบการสอนทางไกลจะใช้ได้หรือไม่ ที่จริงระดับประถมถ้าจะทำแบบระบบนอกโรงเรียนอาจจะต้องทำมากกว่าระบบการสอนทางไกล อาจจะต้องเกี่ยวข้องกับสถาบันสังคมอื่นอาจจะต้องมีโครงการทางการศึกษาที่จะช่วยเด็กในลักษณะต่างๆ แล้วก็อาจจะมีบางส่วนที่การพัฒนาสื่อแบบทางไกลเข้าไปช่วยได้ ผมได้ทราบว่ามีบางประเทศ เช่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์เขาก็ใช้ ยิ่งระดับมัธยมยิ่งสบายเพราะระดับมัธยมจะใช้ระบบการสอนทางไกลได้มาก ขณะนี้หลายประเทศมีแนวโน้มเป็นแนวโน้มของโลกเลย พยายามหาทางที่จะจัดการศึกษาให้กว้างขวาง ให้เกิดความเสมอภาคไม่ต้องมองไกล มองในภูมิภาคของเราในเอเชียแปซิฟิกประเทศอินโดนีเซียกำลังตั้งมหาวิทยาลัยเปิด ส่งคนมาดูงาน มาฝึกงานแล้วก็มาเชิญคนของเราไปเป็นที่ปรึกษา บังคลาเทศก็มีโครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิด ญี่ปุ่นจะเปิดปีนี้ ขณะนี้แนวโน้มที่จะหันมาใช้วิธีการสอนทางไกลมากขึ้นเป็นแนวโน้มที่เห็นชัด

ไพฑูริย์ : มาถึงช่วงนี้ก็อยากให้อาจารย์เพิ่มเติมบทบาทของมหาวิทยาลัยสุโขทัยที่มีต่อกิจการระหว่างประเทศสักหน่อย เพราะรู้สึกเดี๋ยวนี้มีบทบาทมากขึ้นใช่ไหมครับ ดูจะมีมากกว่ามหาวิทยาลัยปิดเสียอีก

วิจิตร : แต่เดิมเป็นอย่างนี้ พอคิดถึงมหาวิทยาลัยเปิดแบบสอนทางไกล ทุกคนคิดถึงประเทศอังกฤษ เพราะถือว่าเป็นต้นแบบก็ไปดูงานกันที่อังกฤษ หลายประเทศดูแล้วบอกทำไม่ได้ เพราะประเทศของตนไม่ได้มีความพร้อมทางเศรษฐกิจ ทางเทคโนโลยีเท่ากับประเทศอังกฤษ กลับมาแล้วเลิกทำ ไปดูแล้วเลิกทำ แทนที่จะเกิดกำลังใจที่จะทำเลยเลิก หลายประเทศที่มาดูงานที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ เห็นว่าเราทำได้โดยประหยัด ลงทุนน้อยแล้วได้รับความนิยมนสูง เพราะมีคนเรียนมีมากคนก็เริ่มสนใจ ทำไม่เมืองไทยซึ่งเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา ไม่ได้มีความพร้อมเหมือนอังกฤษ ถึงจัดการศึกษาแบบเปิดแบบการสอนทางไกลได้ ในที่สุดขณะนี้เราเลยกลายเป็นต้นแบบของประเทศกำลังพัฒนา ที่หลายประเทศส่งคนมาดูงานมาศึกษาว่าทำได้อย่างไร ถึงขั้นที่องค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ได้กำหนดให้เราเป็นสถาบันนำ เรียกว่า Lead Institution ของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยการตั้งกลุ่มขึ้นมา คือ กลุ่มประเทศสมาชิกที่สนใจเรื่องนี้ มีราวๆ 15 ประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกเพื่อที่จะหาทางส่งเสริมความร่วมมือ แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ให้การฝึกอบรมเพื่อจะช่วยให้ประเทศที่ต้องการจะขยายงานด้านนี้ทำได้มากขึ้น แล้วก็มาเลือกมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ เป็นสถาบันนำ ผมเองก็เป็นประธานของกลุ่มนวัตกรรมอุดมศึกษา

Consortium on Innovation in Higher Education ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกซึ่งคลุม 30 กว่าประเทศ ยูเนสโกสนับสนุนให้เงินมาจัดกิจกรรม ประชุมสัมมนา ดูงาน ฝึกอบรม และออก News Letter ชื่อ Never Too Far โดยที่เราเป็นศูนย์ประสานงานกลางของภูมิภาคประเทศต่าง ๆ ก็มาดูเราเป็นต้นแบบ ในสังคมกำลังพัฒนา ทำอย่างไรจึงจะทำงานแบบลงทุนน้อย ทำงานได้มาก ในขณะที่เราเป็นจุดสนใจของโลก มีคนมาดูงานอยู่เสมอ แบบที่กล่าวขวัญถึงในแง่ที่ว่าเป็นการศึกษาที่ลงทุนน้อยทำอย่างไรจึงสามารถร่วมใช้ประโยชน์ทรัพยากรระหว่างหน่วยงานได้มาก ในบางประเทศมหาวิทยาลัยเปิดเกิดขึ้นถูกคัดค้านจากมหาวิทยาลัยปิด หากไม่ได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยปิดอย่างดี ก็คงทำงานไม่ได้มากเท่านี้ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ปัจจุบันเรากำลังได้รับความสนใจ

ไพฑูริย์ : อาจารย์มองอนาคตของมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ อย่างไรบ้างครับ

วิจิตร : ผมมองว่ามหาวิทยาลัยสุโขทัยในอนาคตคงจะคงรูปความเป็นมหาวิทยาลัยเปิดด้วยระบบการสอนทางไกลต่อไป แล้วก็คงจะหันมาเน้นเรื่องการศึกษาสำหรับประชาชนโดยเอาความรู้อุดมศึกษาลงไปให้ถึงประชาชนให้มากที่สุด จะมีการประยุกต์เอาการสอนทางไกลไปใช้พัฒนาการพัฒนาบุคลากรประจำการทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้กว้างขวางที่สุด เพราะมหาวิทยาลัยคงจะเลือกทำในสิ่งที่ (1) มหาวิทยาลัยทำได้และสร้างโครงสร้างพื้นฐานพร้อมกับ (2) เป็นเรื่องที่ยังไม่มีใครทำ หรือทำไม่เพียงพอ โดยที่จะไม่พยายามทำงานซ้ำซ้อน ตามแนวทางในอนาคตที่วางไว้ แผนฯ 5 เราจะเน้นภารกิจด้านการสอน กับภารกิจทางด้านบริการวิชาการ พอมาถึงแผนฯ 6 เราจะเน้นภารกิจทางด้านการสอน มุ่งด้านคุณภาพ โดยไม่มุ่งขยายงานด้านการสอนเพื่อปริมาณมากนัก จะเพิ่มบางสาขาเท่าที่จำเป็น แต่จะหันมาขยายเรื่องบริการทางวิชาการ การประยุกต์การฝึกอบรมทางไกลมาใช้เป็นเรื่องสำคัญที่จะมุ่งไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มุ่งทำการศึกษาให้เป็นตามอัธยาศัยให้มากที่สุด แล้วต่อไปเราถึงจะหันไปเน้นภารกิจด้านวิจัยเพื่อให้มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์ทุกด้านเหมือนมหาวิทยาลัยอื่น เพียงแต่แตกต่างที่วิธีการที่จะกระทำภารกิจเหล่านี้

ไพฑูริย์ : จะมีแนวโน้มที่จะกลับมาสู่การเป็นมหาวิทยาลัยปิดหรือไม่

วิจิตร : ไม่มี

ไพฑูริย์ : ที่อาจารย์พูดว่าจะตั้งศูนย์ ตั้งอะไร จะไม่ไปกระทบกับความคิดและระบบเดิมหรือครับ?

วิจิตร : หลักของเราถือว่าระบบการสอนทางไกลจะต้องมุ่งให้นักศึกษาเรียนด้วยตนเองให้มากที่สุด เราต้องพัฒนาสื่อและปัจจัยที่จะให้เขาเรียนเอง เพราะฉะนั้นเราก็เห็นว่าปัจจัยที่ให้อย่างไม่พอที่จะให้เกิดการเรียนเอง แหล่งวิทยาการใกล้ตัวที่ถึงแม้ว่าเราจะไปเปิดมูม มสธ. กิติ ไปเสริมศูนย์บริการในทุกจังหวัดกิติ แต่มูม มสธ. และศูนย์บริการก็ทำได้จำกัด เพราะถ้าให้เขาทำมากกว่านี้จะกระทบงานประจำของเขา เราก็เห็นว่าน่าจะเสริมด้วยศูนย์วิทยบริการโดยเปิดศูนย์สัก 10 ศูนย์ทั่วประเทศ แต่เอาไว้เป็นศูนย์ภาค ศูนย์นี้จะไม่มีชั้นเรียน ไม่มีการสอน ไม่มีการสอบ แต่จะ

เป็นศูนย์ที่ส่งเสริมการศึกษาด้วยตนเอง (Independent Study) โดยสร้างห้องสมุดที่ดีที่สุด เพื่อจะให้ค้นคว้าเอง มีบริการเดี๋ยวนี้ผมใช้ศัพท์ว่า “ภาพทัศน์” เราจะไปใช้ระบบการศึกษาแบบ นัดหมาย คือ Education by Appointment หมายความว่าเราจะมีหน่วยเคลื่อนที่ (Mobile Unit) แล้วก็เวียนอาจารย์ประจำไปที่ศูนย์วิทยบริการใครอยากจะมาขอคำปรึกษาหารือก็มา แต่ไม่มี ชั้นเรียน แล้วก็มี หน่วยเคลื่อนที่จากศูนย์ออกไปยังจุดต่างๆ เพื่อให้นักศึกษาเรียนเอง เพราะฉะนั้นถ้าทำอย่างนี้ก็ยังคงรักษาวิธีการและเป้าหมายแบบที่จะให้นักศึกษาเรียนเอง และก็จะไม่เข้าซ้อนกับใคร แต่ละศูนย์จะมีบุคลากร 7 คนที่จะไปดูแลสิ่งเหล่านี้เพื่อให้บริการนักศึกษา คิดว่าอันนี้ต้องทำเพราะว่าในอนาคตเมื่อเปิดสอนบัณฑิตศึกษาขึ้น ซึ่งวันหนึ่งมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ต้องสอนก็ต้องมีแหล่งวิชาการที่ให้ศึกษาค้นคว้าได้ลึกซึ้ง อยู่ใกล้ตัวนักศึกษา เขาจะได้มา ค้นคว้ามาใช้ห้องสมุด แต่ห้องสมุดเราจะไม่ใช้ห้องสมุดธรรมดาจะเป็นศูนย์วิชาการอย่างดี สื่อทุกประเภทจะอยู่ที่นั่น และที่นั่นวันหนึ่งข้างหน้าอาจจะทำถึงขั้นที่มี Computer Terminal แล้วก็ใช้ระบบการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วย และถ้าไกลไปอีกขั้นหนึ่ง เมื่อประเทศไทยมี ดาวเทียมอาจจะส่งการสอนผ่านดาวเทียมแล้วเอาศูนย์ 10 ศูนย์เป็นสถานีรับ โดยไม่ต้องผ่าน ที่วี ยิงขึ้นดาวเทียมลงศูนย์เลยซึ่งอันนี้ทำแล้วในประเทศแคนาดาและความฝันอันนี้ผมเชื่อว่าเป็นความจริงโดยไมยาก เมื่อไหร่เมืองไทยมีดาวเทียมเอง เราอาจจะส่งบทเรียนผ่านดาวเทียมไป ออกสถานีรับเลย แล้วนักศึกษาก็มาดู เราจะไปถึงขั้นนั้นในที่สุด

ไพฑูรย์ : อาจารย์วางแผนสำหรับเรื่องนี้

วิจิตร : ใช่ เพื่อจะรับการศึกษาในรูปแบบ เช่น ปริญญาโท จะเห็นว่าต่อไปถ้าสอนปริญญาโท นักศึกษา แทนที่จะมาเรียน ก็ไม่ต้อง ก็จะมีการนัดอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์หรือแม้แต่สอบวิทยานิพนธ์ เราก็ให้เขามาค้นคว้าจากที่ศูนย์ เราจะทำให้ดีที่สุดเท่าที่เราจะทำได้ เราอาจจะก้าวไปสอนถึงปริญญาเอกด้วยเมื่อเราพร้อม เพราะว่าคนยิ่งเรียนสูงขึ้นไปเท่าไรก็ยิ่งเรียนเองได้มากเท่านั้น และนั่นคือจุดมุ่งหมายของการศึกษา เรื่องใส่ซ้อนป้อนเข้าปาก ระดับโท-เอกมันผิดวิธีที่ทางยุโรปเขาถือว่าหลังปริญญาตรีแล้วเป็น Research Degree เรื่องการเรียนรายวิชา (Course Work) ไม่สำคัญเท่า สำคัญที่ผลงานวิจัย ผลงานจากการค้นคว้า เพราะฉะนั้นการที่ไปสร้างศูนย์ฯ คือเอาแหล่งวิชาการไปไว้ใกล้ตัวนักศึกษา เพื่อให้ให้นักศึกษาเรียนเอง และความคิดของการเปิดสอนระดับปริญญาโทและเอกก็ไม่ใช่ว่าความคิดที่ขัดกับการเรียนรู้แบบทางไกลกลับเป็นการเสริม การศึกษาระดับสูงเป็นการศึกษาอิสระอยู่แล้ว

ไพฑูรย์ : คนส่วนมากอาจคิดว่าทำไมมหาวิทยาลัยเปิดกลับมาเปิดโท-เอก อันที่จริงมันเป็นความคิดที่ กลับกันเพราะโทและเอกอาศัยการเรียนในห้องน้อย

วิจิตร : ใช่ เพราะถ้าไปดูการศึกษาที่สูงกว่าระดับปริญญาตรีในประเพณีของยุโรป อย่างอังกฤษ เป็น Research Degree เขาเรียกนักศึกษาว่าเป็น Research Student ด้วย การเข้าชั้นเรียน เขาเข้าเพียงเพื่อเสริมให้ตัวศึกษาได้เอง แต่ไม่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ ถ้าเมื่อไรการศึกษาไม่ให้นักเรียนเอง ก็ไม่รู้ว่าจะจัดไปทำไม ในที่สุดแล้วเราต้องการพัฒนาคนให้อิสระให้ศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง เป็นยอดปรารถนา ไม่เห็นขัดกันเลย ผมเชื่อว่าจะให้ผมจัดการสอนทางไกลในระดับประถมจัด

ยากมาก เพราะความรู้พื้นฐานทักษะในการเรียนเองไม่มี ให้จัดมัธยมพอจัดได้ ให้จัดระดับ
อุดมศึกษาสบายมาก เพราะคนอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น มีทักษะการเรียนรู้อยู่แล้วยังให้
เปิดสอนระดับปริญญาโท - เอก ยิ่งทำได้ไม่ยากนัก เพียงแต่ต้องจัดปัจจัยสนับสนุนให้พร้อม
ที่จะให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองให้มากที่สุดและดีที่สุด